

UNIVERZITA KARLOVA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Eliška Nováková

PRAHA 2017

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lidský přístup jako součást učitelské práce

Human relation teacher work

Eliška Nováková

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: BI-VZ

2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Jiřího Kučírka, Ph.D.

V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze bakalářské práce je identická s její tištěnou podobou.

V Praze dne 5. 3. 2017

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat za vedení, rady a informace vedoucímu práce PhDr. Jiřímu Kučírkovi, Ph.D.

Chtěla bych ještě poděkovat své rodině, protože byla ke mně během přípravy a vypracování bakalářské práce shovívavá.

Anotace

Práce učitele patří k velmi náročným povoláním. Pojem lidský přístup je pocitově přijímán, ale přesně ho vymezit bylo pro žáky velmi těžké. Tato bakalářská práce ukazuje jednotlivé projevy chování učitelů během vyučování. Žáci přijímají příjemný, citlivý a přátelský přístup učitele. Uznávají učitele, který má smysl pro humor, dokáže vyslechnout a respektovat odlišné názory.

Pro učitele je tato práce zpětnou vazbou jejich působení na žáky.

Klíčová slova:

emoce, lidský přístup, komunikace, smysl pro humor

Anotation

Teacher's job belongs to a group of very exacting jobs. The notion of human approach is emotionally accepted but to define it exactly was very difficult for pupils. This bachelor thesis points out the various behaviors of teachers during their lessons. Students receive well a pleasant, sensitive, friendly access of the teacher. They recognize a teacher who has a sense of humor, who is able to listen and respect different opinions of his students. For teachers, this work is a feedback of their incidence on their pupils.

Key words:

emotion, human, communication, sense of humor

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

Obsah

1 ÚVOD	8
2 TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1 PŘEDPOKLAD LIDSKÉHO PŘÍSTUPU NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	9
2.2 INTERDEPENDENTNÍ VZTAH MEZI UČITELEM A ŽÁKEM	11
2.2.1 Komunikace se žáky	13
2.2.2 Chvála a kritika	16
2.2.3 Humor ve škole	17
2.2.4 Poznání žákovy vnitřního světa a lidský přístup	18
2.2.5 Charakteristika období puberty	20
2.3 VYZRÁLOST A KOMPONOVANÁ OSOBNOST UČITELE JAKO SOUČÁST LIDSKÉHO PŘÍSTUPU	21
2.4 REALIZOVANÉ VÝZKUMY	23
3 PRAKTICKÁ ČÁST	26
3.1 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	26
3.1.1 Metody výzkumu	26
3.1.2 Popis dotazníku	27
3.1.3 Výzkumné otázky	27
3.1.4 Popis výzkumného souboru	28
3.1.5 Sběr dat	29
4 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	31
4.1 KATEGORIE OBSAHOVÉ ANALÝZY	31
4.1.1 Vyučovací schopnosti	32
4.1.2 Vztah učitele k žákovi	38
4.1.3 Lidský přístup-názor žáků	44
4.2 HODNOCENÍ CHOVÁNÍ NEJČASTĚJI ZMIŇOVANÝCH VYUČUJÍCÍ	48
4.3 ZODPOVĚZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	50
5 DISKUZE	52
6 ZÁVĚR	53
7 POUŽITÁ LITERATURA	54
8 SEZNAM PŘÍLOH	57

1 ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je zjistit, zda přístup učitele k žákům ovlivňuje jejich vzájemnou spolupráci a vytváří pozitivní atmosféru při vyučování. Práce se zaměří na získání názorů žáků na chování učitele. Jsme si vědomi toho, že pojem lidský přístup učitelů je velmi těžko definovatelný pojem, protože každý má jinou představu o tom, co to lidský přístup je. Budeme sledovat, jak jednotlivé způsoby chování působí na žáky a zda zjištěné chování lze kvalifikovat jako lidský přístup. Součástí práce bude vymezení pojmu lidský přístup jak z pohledu odborníků, tak z pohledu žáků.

Teoretickou část opíráme o prostudovanou odbornou literaturu, abychom vytvořili základní představu o tom, které faktory ovlivňují přístup učitele k žákům. Zajímá nás, do jaké míry lidský a přátelský přístup k žákům zlepšuje vzájemné vztahy a atmosféru při vzdělávání žáků. Chceme vědět, nakolik mohou učitelé výuku a vzájemný vztah se žáky zpříjemnit svým pohledem na svět, humorem a empatií. Pokud to je možné, je třeba zjistit, jak podpořit tuto snahu mnohých kolegů a jak jim umožnit, aby si udrželi nasazení v práci s dětmi, současně byli v práci spokojeni, uměli ovládat své emoce, a vyhýbali se tak rozladění, zahořknutí, nebo dokonce vyhoření.

Praktická část bude věnována zpracování dat k dané problematice. Nebudeme vytvářet celoplošné teorie. Testovacím místem je Základní škola Sokolov, Švabinského 1702. Dotazník je připraven pro žáky, kteří budou hodnotit chování učitelů. Zhodnotí, jak jim učitelé rozumí, jak se k nim chovají, jaké chování učitelů je pro žáky nepřipustné a jaké je jim příjemné.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Předpoklad lidského přístupu na základní škole

Anglické slovo human (z lat. humanitas) se překládá jako lidství, člověčenství, lidumilnost, láska k člověku, být člověku člověkem. V blogu Zdeňka Kopřivy (2008) lze číst jeho stručný popis lidství. Zmiňuje se o tom, že „*lidskost je vlastnost, cit a možná i schopnost člověka jednat jako člověk. Nikde jinde, než u lidí se s ní nesetkáme. Být lidským znamená mít srdce a cítit.*“ (KOPŘIVA Z., 2008).

Tato vlastnost se využívá hlavně v profesích, kde se pracuje s lidmi. Příkladem jsou oblasti zdravotnictví, sociální a psychologické služby, školství. Lidé, kteří pracují v těchto odvětvích, jsou nazýváni pomáhajícími pracovníky. Pomáhající pracovník se velmi často setkává s lidmi, kteří jsou v nouzi, v závislém postavení, kteří zpravidla potřebují víc než pouhou slušnost; potřebují přijetí, spoluúčast, porozumění. I žáci se někdy ocitají v podobném postavení. Projevy přijetí, spoluúčasti a porozumění vytvářejí určitou atmosféru, která žáky buď posiluje nebo je sráží. Žák se potřebuje cítit v bezpečí, přijímaný a chce mít důvěru v učitele.

Pomáhání znamená pro některé lidi činnost nepochybně smysluplnou. Lidský přístup jako součást profese používají pedagogové, kterým není lhostejné, jak se jejich žáci při vyučování cítí. Jsou angažovaní, ocitají se se svojí přirozeností v centru dění. Přesto existují i takoví učitelé, kteří si jen odučí předepsanou látku, ale nestarají se, zda to přineslo žákům nějaký prospěch.

Lidský přístup učitele se velmi výrazně projevuje při vedení třídy, kde se vždy sejdou různorodí žáci. Nikdy se ve třídě nevytvoří ideální skupina, v níž by všichni žáci společně a bez problémů pracovali. Pokud se učitel má stát respektovanou osobností, musí ukázat, že se nebojí být neoblíbený. Na této myšlence jsou postaveny mnohé způsoby vedení třídy. Mnohá nedorozumění či nedostatky učitel minimalizuje lidským a přátelským přístupem k žákům, a zároveň si umí zjednat kázeň (BENDL, 2011).

Pedagogem, který ve své práci využíval lidský, přátelský a empatický přístup, byl Don Bosco. Je považován za jednoho z vyzrálých a neochvějných pedagogů 19. století, kdy zaváděl oratoria (dnes bychom tomu řekli komunity) pro tzv. „bezprizorní mládež“

v Itálii. Jeho osobní, upřímný, vyrovnaný a duchovně zaměřený přístup k mladým problémovým jedincům různého věku vedl k výchovným a vzdělávacím úspěchům. Úspěchy se dostavovaly i přes to, že se Don Bosco setkával s mnoha nepříjemnostmi jak ze strany vedení města, tak i kvůli nepochopení samotných mladých lidí, kteří si chtěli v „oratoriích“ dělat, co chtěli. Problémové situace řešil citlivě, ale důrazně. Byl přímý a spravedlivý. Uměl se přizpůsobit potřebám mládeže. Don Bosco byl zapálený pro práci s dětmi, empatický, milující, stále se vzdělával, byl příkladem v chování, tvrdě pracoval (ANONYMUS, 2007).

V 50.–70. letech minulého století byla vypracována studie, tzv. Kouninova metoda (CANGELOSI, 1994), která byla založena na zkoumání, jak chování učitele ovlivňuje zapojování žáků do výuky. Ve studii bylo vyzdvihnuto, jak je prospěšný celkový přehled o třídě během vyučovací hodiny. Učitelé, kteří mají „oči i vzadu“, mají tzv. vhléd. V praxi to znamená, že ví o všem, co se ve třídě děje – reagují na rušivé povídání, vidí psaní dopisu pod lavicí, zastaví sdělení prstovou abecedou a také postřehnou, že někdo vzadu si místo učebnice čte časopis. Vidí kázeňské problémy a okamžitě je řeší. Zasáhnou v případě nevhodného chování dřív, než se toto chování vymkne z rukou nebo až ho druzí začnou napodobovat. S nadhledem a s úsměvem pronesené upozornění nebo vtipná poznámka žáky usměrní. Zvykne-li si třída na takový přístup učitele, cítí oporu a důvěru ve vedení hodiny. Žáci se mohou spolehnout, že učitel bude řešit každou jasnou nespravedlnost. Udržení kázně zjednodušuje výuku a také se tím udržuje pohodová a klidná atmosféra ve třídě.

Cangelosi (1994) se ve své knize „Strategie řízení třídy“ zmiňuje o Jonesově metodě, která je založena na kladných stimulech, řeči těla a účinné pomoci. Je tím myšlen kontakt očima, výraz obličeje, gesta, tělesná blízkost k žákům a držení těla. Tím vším může učitel vyjadřovat, že klidně zvládne třídu, a očekává od žáků, že ho budou brát vážně. Jednou z hlavních předností této metody je přímý oční kontakt s problémovým nebo rušivým žákem. Bylo zjištěno, že pokud učitel neustále sleduje žáky a často se zastaví, aby se jednotlivcům podíval přímo do očí, snadno tak zvládá situaci ve třídě. Když se cíleně dívá na jednotlivé žáky a daří se mu udržovat oční kontakt pravidelně se všemi, dává tím najevo, že každý žák je důležitou součástí dění ve třídě. Občasné mrknutí, úsměv nebo pozitivní gesto vůči žákům při kontaktu očima pomáhá předávat

sdělení, že si je dobře vědom jejich přítomnosti a že má o ně zájem. Podporuje se tím i výše zmíněný „vhled“. Tento přístup je v mnoha případech prevencí vzniku potíží a počátkem řešení problémů. Při tomto jednání se ukazuje, nakolik je učitel empatický, asertivní a umí se chovat jako člověk, který rozumí jednotlivým úskalím dětského života.

Často se používá metoda Canterových (CANGELOSI, 1994), kteří podporovali a vypracovali tzv. asertivní kázeň. Učitelé používají styl asertivního chování souvisejícího s výcvikem v „trvání si na svém“, jsou vytrvalí a důslední v prosazování stanoveného plánu. Přesně vymezí, jaké chování budou vyžadovat a jaké nebudou tolerovat. V případě potíží vše řeší v klidu, bez zbytečných emocí, protože křikem se ničeho konstruktivního nedosáhne, žák naopak bude reagovat nevhodně. Učitel vypracuje plán pro posilování správného chování a také eliminaci nevhodného chování. A v neposlední řadě učitel aktivně spolupracuje s rodiči, kolegy a vedením školy a očekává jejich podporu.

Problém se dá také řešit podle tzv. TOP systému. „T – těsná blízkost (pronikneme do žákova osobního prostoru, jsme tedy blízko i fyzicky). O – oční kontakt (podržíme pohled do očí o něco déle a zdůrazníme tím vážnost situace). P – položení otázky (lepší je zeptat se na pohnutky než mu dávat kázání a proslovy) (GEOFFREY, 2002, str. 78). Tento TOP systém podporuje individuální přístup ke každému žákovi, respektuje jeho jedinečnost. V tomto postoji žák může cítit, že je pro učitele rovnocenným partnerem, že už není brán jako malé dítě bez názoru.

2.2 Interdependentní vztah mezi učitelem a žákem

Učitel je pro děti a jejich začlenění do společnosti nejdůležitějším pomocníkem v oblasti vzdělávání a výchovy. Ideální učitel by měl být vychovatelem a vzdělavatelem, jenž žáky nejen motivuje, učí, podporuje jejich vývoj, snaží se rozvíjet jejich schopnosti a dovednosti, ale zároveň své žáky respektuje. Svým příkladným chováním se také může stát vzorem, který mohou žáci napodobovat.

Úspěšný učitel má jak odborné vědomosti, tak i vlastní osobní pohled na svět, naladění a smysl pro humor. Všechny tyto faktory jsou součástí jeho osobnosti, umožňují mu řešit krizové situace při vyučování a vybavují ho schopností přiblížit se potřebám svých žáků.

Lidský přístup učitele vytváří pozitivní atmosféru ve třídě. Je to velmi náročný proces, protože mnozí mladí lidé na 2. stupni ZŠ se zabývají jen svými zájmy a jakýkoliv zásah dospělého berou jako narušování svého teritoria. V učitelův neprospěch také hraje období puberty, které se vyznačuje nečekanými citovými změnami v jednání dítěte. Nástup adolescence kolem 11 let je ve znamení vzdoru, posouvání hranic, vymezování vlastní identity a osamostatňování se.

„Žák ve svém chování kopíruje vztahy, které má ve vlastní rodině. Výzkumy ukazují, že v případě nestálých vztahů s rodiči mohou být učitelé pro dítě „druhou šanci“ pro navázání jistých vazeb“ (MACEK, 2006, str. 88). Učitel, který je schopen vytvořit zázemí, autonomii, který nechává prostor pro zodpovědnost a uznání, je považován za osobu důvěryhodnou. Takový vztah žáci hodnotí jako dobrý vztah.

Učitel si získá úctu především svými zkušenostmi, empatií, úsilím, upřímností, důsledností, smyslem pro spravedlnost a poctivostí. Jak se rozvíjí vztah? *„Můžeme hovořit o jakési počáteční přitažlivosti. Lidé, kteří nás nejvíce přitahují, vnášejí do vztahu něco, co potřebujeme: humor, naději, čínorodost, schopnost naslouchat, smích-něco, co přitahuje a my to nemáme. Cílem je usnadnit dospělým hledání nejlepších způsobů, jak navázat vztah s dětmi, aby se dospělí nestávali součástí dětských problémů.“* Větší úspěch, než propagace mají metody založené na přitažlivosti. Metaforicky to můžeme znázornit tancem dvou lidí: vztah znamená držet krok při tanci – krok musí držet každý sám, ale oba partneři tančí společně, sdílejí společnou zkušenost (KARNSOVÁ, 1995). Ani jeden není pasivní. Podobné je to ve vztahu se žákem. Je prospěšné být součástí života žáka. Mít společné zkušenosti, zážitky a důvěru. Lidský přístup ve vztahu k žákům je především v chápání a porozumění jejich životu, jejich zážitkům a problémům. Žáci během krátké doby vyтуší, jak se na ně učitel dívá, jaký k nim má vztah. Vycítí, že si je učitel buď „zaškatulkoval“, nebo dokáže nabídnout pomoc i těm nejproblematičtějším osobnostem.

Vztah s jednotlivými žáky musí existovat na základě individuálního přístupu. Znalost osobních zážitků jednotlivých žáků zvyšuje učitelovo povědomí o jejich životech,

prožitcích a zájmech. Tyto znalosti mu pomohou budovat si přátelský vztah se žákem a v případě kázeňských potíží je může využít jako motivaci ke zlepšení. Když k tomu učitel připojí upřímné ocenění žakových dovedností, konkrétně ho povzbudí ke zlepšení či se zmíní, že mu to sluší, daný žák pocítí zájem z učitelovy strany (CANGELOSI, 1994).

Vrátíme-li se k metafoře tanečníků, tak při tanci jeden z partnerů tu a tam udělá chybu. Druhý ho podrží. I učitel může být chybující, zranitelný. Ochota stát se zranitelným po emocionální stránce ukáže dospělého jako normálního člověka, který prožívá podobné pocity jako žáci. Žáci z projevů učitele jasně poznají, jaké má pocity, jak ty pozitivní, tak i ty negativní.

Žáci mají rádi, když jim učitel vypráví zážitky ze svého dětství nebo zážitky, které mu pomohly něco pochopit. To žáky uklidňuje, cítí, že jim bude učitel rozumět a že se na něj mohou spolehnout. Jestliže je učitel ochoten naslouchat svým žákům, smát se s nimi, tleskat, vzpomínat, svěřovat se, důvěřovat a spolupracovat, ukazuje svoji lidskou tvář a bude mít v práci úspěch (AUGERT, BOUCHARLAT, 2005).

V tanci jsou partneři. To v pomáhající profesi žel není možné. Žák je v roli toho, komu je pomáháno. Aby tento vztah fungoval, musí učitel připustit, že bude dávat, ale nic nesmí čekat zpět (vděčnost, pokrok, nadšení). Oprostí se tak od pocitů selhání a marnosti. Zůstává dál v pozici pomáhajícího. Někteří učitelé se zdráhají navazovat bližší vztah se žáky kvůli nenávratnosti duševní a morální investice. Tento postoj není marný, je nutný pro vývoj žakovy autonomie. K vytvoření samostatnosti a nezávislosti nevede odstup, přerušování vztahu, ale budování vztahu. Dospívající, kteří necítí ve svém učiteli oporu, mohou být méně ochotní ve třídě riskovat ať ve vrstevnických vztazích, tak i ve výuce. Jejich sebehodnocení může být mnohem závislejší na hodnocení učitele.

2.2.1 Komunikace se žáky

Interdependentní vztah mezi učitelem a žákem se neobejde bez vzájemné komunikace. *„Protože jedním z hlavních znaků učitelské profese je řízení činnosti žáků, jež je možné jen v neustálém kontaktu s nimi, jsou dalšími podstatnými vlastnostmi učitele potřeba a schopnost mezilidských vztahů. Vztah učitele k žákům a obecně k lidem, konkrétně pak*

komunikační dovednosti, se výrazně projevuje ve výsledcích výchovně vzdělávacího působení“ (PAŘÍZEK, 1988, str. 40).

Úspěšná komunikace je založena na určitých pravidlech:

- Především bere učitel vyjádření žáka vážně. Pohled dítěte na určitou situaci nebo věc je odlišný od pohledu dospělého. To, co dospělý díky zkušenostem přejde, dítě těžko chápe, neumí odlišit vážnost situace. Vážnost tématu dá učitel najevo tím, že svého žáka sleduje, dívá se na něj a nezajímá se o jiné situace. Klidně během hodiny může zastavit vykřikující žáky slovy: “Prosím nemluvte do jeho řeči, pro mě je důležité, co říká. Příště budeme naslouchat tobě.“ Učitel se zajímá o fakta a odděluje od nich dojmy a pocity, které odvádějí pozornost od pravdivosti sdělené informace.

- Parafrázování žákova vyprávění je dalším bodem komunikace, kdy učitel svými slovy krátce shrne, co bylo řečeno, jak tomu porozuměl. Žák musí cítit, že mu učitel věnuje celou svoji pozornost, že mu rozumí a že ho neponižuje.

- Při rozhovoru se žákem je nutné respektovat pocity mluvčího. Všechny pocity musí být považovány za hodnotné, všechny pocity jsou opravdové (více v kapitole „Poznání žákova vnitřního světa“).

- Nerozumí-li učitel sdělení žáka, musí se zeptat, aby si nevytvářel mylné představy a nevyvozoval nesprávné závěry. Otázky klade rozumně, aby nevytvořil dojem policejního vyšetřovatele.

- Společné rozhovory se žáky by měly být jasné a srozumitelné. Učitel nevytváří nejistotu a nedělá ze žáků hlupáky. Časem to prokouknou a získanou důvěru učitel ztratí. Sarkasmus a ironie do vztahu se žáky rozhodně nepatří. Pro mnohé to je matoucí sdělení.

- Při komunikaci učitele se žáky sledují žáci používání gest a tón hlasu učitele. Řeč těla mnozí žáci umí přečíst. Pokud však bude chtít učitel žákovi vyjádřit ocenění, ale tón hlasu nebude přizpůsoben, bude žák zmaten, jak to tedy učitel myslí. Učitel mluví tehdy, když jsou žáci připraveni naslouchat.

- Úsměvy, kladné pokyvování hlavou navodí v žácích potřebnou důvěru, kterou lze využít ve výchovně-vzdělávacím procesu. Verbální stránka je jedna věc, ale působí zde i neverbální projevy. Častost používání úsměvů se projeví na vzájemném vztahu se žáky. Úsměv je nejlevnější dárek pro přátele. Úsměv je nejkratší vzdálenost mezi

dvěma lidmi. Usměvavý člověk rozzáří místnost (NEŠPOR, 2010). Lidé všeobecně raději jednají s usměvavým obchodníkem, spolupracovníkem a učitelem.

Pokud učitel tohle všechno dokáže zajistit, může žákovi poskytnout zpětnou vazbu. Pak dojde ke konfrontaci názorů, a to nikoli ve smyslu „spor“. Jak učitel, tak i žák mohou vyjádřit svá stanoviska, aniž by vyjádření muselo být emocionálně podbarvené nebo aby se navzájem napadali. Pro mladé lidi je to neocenitelná dovednost do budoucna, kdy budou muset jednat s dalšími lidmi.

V komunikaci se žáky působí mnohé překážky:

- Geoffrey (2002) poukazuje na soustředění se na rozhovor během namáhavé pracovní doby, na velký počet žáků ve třídě a různou úroveň schopností žáků.
- Učitel nejedná jen s jedním žákem.
- Musí řešit mnoho situací, odpovídat na mnoho otázek.
- To, jak se vypořádá s předchozími situacemi (ať byly kladné, nebo záporné), jak zvládne své emoce, se projeví v rozhovoru se žákem.
- Pro oba aktéry komunikace je těžké zvládat náročné školní prostředí (např. hluk, světlo, mnoho lidí kolem, pátek, poslední hodina, hladoví a unavení žáci i učitelé).

Chceme-li zkoumat komunikaci ve třídě, lze využít několika metod. Často se používá metoda **pozorování**. Pozorovatel je přítomný po celou dobu ve třídě, zapisuje si průběh komunikace. Na konci hodiny může vyslovit zjištěné závěry. Vychází se z autentických výpovědí žáků a učitelů.

Etnografové používají **zúčastněné pozorování**. Jeho princip spočívá v tom, že pozorovatel je přítomen během všech aktivit, které třída s učitelem zažívá. Je to dlouhodobé pozorování. Pozorovatelé využívají neformálních rozhovorů, participují na životě školy.

Nestrukturované pozorování nemá přesnou osnovu či schéma, které by je usměrňovalo.

Při **strukturovaném** pozorování má pozorovatel dopředu připravený rámec pozorování.

Po vyhodnocení získává přesný kvantitativní obraz o průběhu komunikace ve třídě.

Jinou metodou posuzování komunikace ve třídě je **škálování**. Škála je stupnice, na které se hodnotí komunikační jevy nebo vlastnosti komunikujících.

„Při zkoumání komunikace je potřebné věnovat pozornost nejen validitě (tomu, co zkoumáme), ale také reliabilitě (spolehlivosti a přesnosti) našeho zkoumání. Nízká reliabilita znamená, že získané údaje jsou nespolehlivé, ovlivněné neznámými faktory (nepřesné definování kategorií pozorování, nezkušený pozorovatel, nízká konzistence škál apod.)“ (GAVORA 2003).

2.2.2 Chvála a kritika

V učitelské práci a komunikaci je doporučeno postupovat pozitivně, hledat možnosti pochvaly či ocenění. Pochvaly, kladné hodnocení a vyjádření pozitivních pocitů by měly být ve školách častější. Učitelovo rozhodnutí, jak bude jednat, jistě souvisí i s tím, že si odpoví: „Chci dosáhnout svého, nebo chci mít dobrý pocit? Může to být v dané situaci i v souladu?“

Pochvala a povzbuzování jsou popisovány jako „posilování“. Jde o příjemné situace, kladné emoce. Jinou alternativou k odměnám ve výchově je uspořádat podmínky pro činnosti a chování dětí tak, aby mohly prožívat kladné přirozené důsledky těchto činností a chování. Během své práce ve škole zažívají pozitivní pocity, úspěch, naplnění. Naučit se chválit a nacházet příležitosti k pochvalám je komunikační dovednost, zpětná vazba a ocenění žákovy práce. (KOPŘIVA A KOL., 2008).

Chvála či spíše ocenění má být vždy konkrétní a konstruktivní, je třeba rozlišit, za co pochválit. Nebojme se chválit za obyčejné věci. *„Jako pozitivní hodnocení lze označit každé hodnocení, které žák prožívá, pociťuje, chápe jako úspěch, např. i stálý čtyřkař může dostat z diktátu dvojku a bude to považovat za úspěch. Nejen ve svých očích, ale i v očích učitele, spolužáků a rodičů“ (KOLÁŘ, ŠIKULOVÁ, 2005).*

Behavioristé ukazují, že čím častěji a rychleji pochvala přichází, tím silněji žáka motivuje. Ocenění by nemělo být používáno jako srovnávací prostředek. Projev ocenění patří konkrétnímu žákovi. Někteří učitelé k tomu přidávají stisk ruky, poklepání po rameni. Učitel tím projevuje svou otevřenost k úspěchům druhých, je přátelský a vstřícný (KOPŘIVA A KOL., 2008).

Někteří žáci pokládají veřejnou chválu za ostudu, protože to nezapadá do jejich role odpůrců školy. Chvála mezi čtyřma očima ovšem bývá přijata, žák je motivovaný

pracovat dále stejným způsobem, kterým si pochvalu zasloužil (KOPŘIVA A KOL., 2008).

Lidský postoj se projevuje i při vyjádření kritiky. Kritika se nikdy nepřijímá dobře. Příliš časté negativní hodnocení vyprovokovává i těžko kontrolovatelné projevy, jako je vzdor, odpor k učiteli, pocity méněcennosti, apriorní nedůvěru k jakémukoli hodnocení. Klidný postoj, klidný hlas a konkrétní poukázání na chybu zmírní negativní reakci žáka. Podobně jako u pochvaly je výhodné kritizovat mezi čtyřma očima. Je-li učitel nucen kritizovat před třídou, Geoffrey doporučuje krátce shrnout konkrétní nedostatky, nevracet se k tomu, vyhnout se ironii a zesměšňování (GEOFFREY, 2002). V praxi lze vidět, že žákům stačí osobně poukázat na jejich pochybení, vymezit jim správný postup. Někteří to využijí ke svému zlepšení, jiní to nechávají plynout bez povšimnutí.

„Temnou stránkou některých pedagogů je devalvace dětských pocitů: „Takový velký kluk a on...“, „To není pěkné, nenávidět...“, „Ty se bojíš?“ Jen chování bychom měli sankcionovat, nikoliv city, které jsou spontánními reakcemi, které vůlí nemůžeme ani vyvolat, ani zrušit“ (KOPŘIVA, 2013, str. 29–38). Hodnocení výkonů žáků je v očích vyučujících ta nejjednodušší část hodnocení. Odvrácenou stránkou hodnocení je, že žáci jsou postupně zařazováni do „škatulek“ a jakékoli změny učitel nepřipouští. Pak dochází ke snižování vnitřních prožitků žáků.

Nasloucháním má učitel příležitost dozvědět se, co si žáci myslí, čemu věří, co cítí a znají, čemu rozumějí/nerozumějí, jaké mají hodnoty a co jsou ochotni zkusit. Použijeli učitel i smysl pro humor, je pro žáky důvěryhodnější. Potom může učitel stanovit, co žáci potřebují, jakým způsobem bude pracovat, stanoví si cíle a způsoby hodnocení.

2.2.3 Humor ve škole

„Že k vyučování patří i zábava, věděl už J. A. Komenský, a proto ve Škole vševědné připojil ke studiím prvního a druhého řádu, které záležely v poznávání věcí v jejich jevové podobě a v jejich podstatě, i studia třetího řádu. Tam spadaly rozmanité formy oddechu a také hry. Podle jeho slov sice samy moudrosti nepřispívají, avšak udržují svěžest ducha.“ (PAŘÍZEK, 1990, str. 46)

Učitel svoji lidskou tvář ukazuje tím, že je schopný výuku okořenit nějakými humornými komentáři, vtipy a postřehy (SUSKOVÁ, 2008). Učitel si musí být vědom

toho, co se v dané chvíli hodí. Humor ve výuce nezabraňuje předávání informací a vědomostí. Naopak. Výuka obohacená vtipnými situacemi je snadno zapamatovatelná. Příští použití vtipu napomáhá k vybavení dané vědomosti.

Humor do škol jednoznačně patří.

Odlehčuje mnohdy těžko pochopitelná témata (přirovnání pro pochopení), je vsuvkou mezi jednotlivými vzdělávacími metodami (žák vysvětluje látku místo učitele), odlehčuje trapné chvíle, kdy někdo reaguje nesprávně-nejen žáci, ale i učitelé (KAMPWERTHOVÁ, 2006).

Zlepšuje sociální vztahy, harmonizuje je nebo napomáhá při řešení neshod a problémů (NEŠPOR, 2010). Vtipné situace nevytvářejí jen učitelé. Je možné se setkat s různými reakcemi žáků, které učitel může buď odsoudit, bude našťvaný, nebo se tomu zasměje a přejde je jako zábavnou vsuvku, jako situační humor, který vyplývá z konkrétní situace.

Nepřehlédnutelnou roli hraje i umění učitele udělat si ze sebe legraci. Přerekne se, špatně vysloví cizí výrazy, poplete si stránky v učebnici, má šmouhu na oblečení nebo zakopne. Řekne nebo udělá něco, co se od něj neočekává. Většinou se to týká nějakého osobního zlovyku, projevu, vyprávění vtipů, teatrálních scének nebo grimas apod. Tento přístup žáci oceňují, podvědomě se přibližují k dospělému, který by měl být vážný a nedotknutelný.

Co se týče žakovského humoru, jde převážně o situační humor, který souvisí jen s určitou danou chvílí, a tak je také pochopen. Takové chvíle žáci milují a pamatují si je. Projevení smyslu pro humor hodně záleží na rozpoložení a povaze učitele. Úsměvy a smích učitele jsou ve výuce na svém místě. Nejde jen o jeho oblíbenost, ale o vytvoření důvěry a spolupráce (ŠEĐOVÁ, 2011). Nejde jen o to, že usměvavý učitel je oblíbený, jde také o vytvoření pocitu důvěry a spolupráce,

2.2.4 Poznání žakova vnitřního světa a lidský přístup

V předchozích kapitolách byly ukázány jednotlivé aspekty, které ovlivňují vzájemný vztah mezi učitelem a žákem. To, co žák zažívá, v něm vytváří určité pocity. *„Tyto pocity musí sám žák pochopit a vzít je za vlastní. Je to jako míchání barev. Ze základních barev vznikají další odstíny. Podobně se musí mladí lidé naučit rozlišovat*

širokou škálu pocitů“ (KARNSOVÁ, 1995, str. 29). Učitel neurčuje, jak by se měl žák v dané situaci cítit. Tím by u žáka docházelo k potlačování přirozenosti a k nepochopení vlastních pocitů. Žák by se cítil zahanben, protože má „nesprávné“ pocity.

V prostředí školy tráví mladí lidé většinu času. Především zde je vhodné a nutné, aby se naučili pracovat se svými pocity. Učitel, který nebere žáka jen jako inventář zařízení, si všímá jeho otevřenosti a podporuje v něm emocionální stránku. Naslouchá jeho vyprávěním, postřehům a zážitkům, komentuje je, a tím učí žáka, aby postupně poznával své pocity. Škola neexistuje jen pro to, aby se žáci učili vědomostem z různých oborů. Škola je místem duševního vyzrání, místem získávání dovedností ve vztazích, místem posílení sebevědomí a poznání sebe samého.

Žák by měl věřit v to, že je mezi ním a učitelem vytvořen základ pro rozhovor bez následků. Dospělí mohou znamenat hodně tím, že jen naslouchají – neopravují, nehodnotí. Konečně má někdo zájem vyslechnout žákův pohled na svět, na kolektiv, na sebe samého. Konečně si jen prostě a nezávazně popovídá s dospělým. Přistupuje-li učitel k dětem s ochotou respektovat jejich pocity, bude se vzájemný vztah slibně rozvíjet. Když děti poznají, že učitel jejich pocitům rozumí, stává se jejich pomocníkem. Lidským, chápavým přístupem se stává jejich důvěrníkem. Jestliže je učitel ochoten naslouchat, vzpomínat, svěřovat se, důvěřovat a spolupracovat, může mít v práci s dětmi úspěch.

Vnitřní svět mladého člověka může učitel poznat jedině tak, že si na tohoto mladého člověka udělá čas, a žák mu popíše svůj vnitřní svět svými slovy. Bude ho popisovat v obrazech. Jsou to jeho vlastní obrazy, se kterými se nemusí učitel ztotožňovat. Musí je ale akceptovat. Žák vyjadřuje, jaké životní situace na něj působily, že se cítí a chová určitým způsobem. „Slova na jedné straně dorozumívání velmi usnadňují, na druhé straně však mohou přispívat i k nepochopení. *Například předpokládáme, že oba stejně chápeme význam použitého slova. Učitel: „Jak se máš?“ Žák: „Dobře.“ Co ale znamená jeho „dobře“? Když si nejsme jisti, zda dobře rozumíme, když nám jeho sdělení neladí s naším dojmem, můžeme se ptát. (Co to znamená, dobře? Dobře je za tři. Co se ti líbilo? Co se ti nepovedlo?). Nejen navážeme kontakt se žákem, ale pomáháme mu objasňovat si uvnitř myšlenky a pocity, které měl dříve spletené do jednoho chumlu. Díky tomu se v nich sám začíná orientovat*“ (KOPŘIVA, 2013, str. 29-38).

Někomu se může zdát respekt vůči vnitřnímu světu mladého člověka nepřiměřeně velký. Přijmeme-li ho však a postavíme do centra dění (v hovoru ho budeme opakovat), uvědomí si žák, že nějaký problém má. Opět se naučí o kousek víc orientovat ve svém vnitřním světě. Teprve potom je možné navrhnout nějaké řešení. Tento přístup však dokáže volit jen takový učitel, který si je vědom svých osobnostních kvalit.

2.2.5 Charakteristika období puberty

Pubertou rozumíme jak tělesné změny podmíněné jevy pohlavního dozrávání, tak samotné pohlavní dozrávání. Do stadia dospívání jsou také zahrnuty všechny psychické změny, nové kvality vnímání a přínosy pro vstup do dospělosti, které se v průběhu vymezeného časového období objevují a pozvedají vyvíjejícího se jedince na vyšší vývojový stupeň. *Stadium puberty se časově vymezuje 10. až 11. rokem jako dolní hranicí (je nazývané prepubertou) a 14. až 15. rokem jako horní hranicí (nazývané pubertou). Rozdíly přitom nacházíme i v pohlavních odlišnostech mezi chlapci a dívkami. Dívky dozrávají psychicky i tělesně dříve, přibližně o jeden až dva roky. Pubertální období se u nich vymezuje od 10. až 11. roku do 13. až 14. roku. U chlapců se puberta vymezuje od 11. až 12. roku do 14. až 15. roku.* (KURIC J. A KOL., 1986, PŘÍHODA V., 1971)

Piaget (FONTANA, 2003) nazývá období 7-11 let „konkrétní operace“. To znamená, že děti jsou ve svém myšlení stále omezeny a mají sklon popisovat své okolí, místo aby je vysvětlovaly. Je pro ně snazší dávat příklady jevů, než jevy definovat.

Žáci ve věku přibližně 12 a výše jsou Piagetem zařazeni do období „formální operace“. Děti se stávají schopnými zachovat formu dokazování nebo formulovat hypotézu, aniž by k tomu potřebovaly konkrétní zkušenost.

Prepubertu provází projevy negativismu, vzdoru a malomyslnosti. Prepubescent zkouší, kam až je možné zajít za pomyslnou hranici zákazů a příkazů. Prosazuje svoji vůli, necítí se být dítětem a odmítá být hodnocen jako dítě.

Pubescent je jednoznačně ovlivňován mírou vlastního sebehodnocení. Veškeré sociální vztahy jsou zasaženy tím, jak na sebe pohlíží jak po stránce vizuální, tak i po stránce psychické a emoční. Citový rozvoj pubescenta je poznamenán zřetelnou osobitostí a dominuje v něm citová nevyrovnanost, podrážděnost, někdy až vášnivost, značná vzrušivost, neschopnost se v dané chvíli ovládat a kontrolovat své chování. Pubescent

bojuje s vnitřními protiklady. Na jedné straně bývá jemný, něžný a laskavý, na straně druhé je bezcitný, tvrdý a bezohledný.

V této práci se přednostně zabýváme sociálními vztahy k dospělým, konkrétně k učitelům. U pubescentů se zvyšuje kritičnost především k vlastnostem dospělých. Tato kritičnost je způsobena osobitým pohledem na sebe samého, zvyšujícím se sebevědomím. Dospívající reagují na zásahy dospělých velmi citlivě a vytvářejí si o nich ustálené úsudky. Ve vztahu k učitelům se odráží kritické hodnocení jejich pedagogických a didaktických schopností i jejich charakterových vlastností.

Učitel se stává oblíbeným a získá autoritu, když žáky chápe, umí jim ve všem poradit, mohou-li se mu svěřit, jestliže je spravedlivý a zároveň přísný. Žáky zajímají jak vyučovací dovednosti, tak i dovednosti výchovné. Učitel, který jedná se žáky s respektem, spolupracuje s jejich rodinou a má rád svou práci, je pro pubertální žáky vzorem a jistotou.

2.3 Vyvrálost a komponovaná osobnost učitele jako součást lidského přístupu

Učitel poznává pomocí komunikačních technik, pomocí smyslu pro humor, na základě přijetí kritiky a pochvaly názory a emoce žáka. Zároveň jeho emoční a osobnostní potenciál velmi pomáhá v lidském přístupu k žákům. Osobnost učitele se stává mocným nástrojem ovlivňování žáků. Je působivější než zvolené pedagogické metody, prostředky a techniky, kterými se vede výchovný proces. Vliv osobnosti učitele nenahradí ani učebnice, ani mravní poučování, ani soustava trestů a povzbuzování. Osobní příklad učitele a vliv jeho osobnosti jsou nenahraditelné. Působení učitele má často dlouhodobý a sugestivní dopad na vývoj osobnosti, chování a prožívání žáků a studentů. Vztah žáků s učitelem má do určité míry ‚symbiotický ráz‘. Když žáci vzpomínají na školní léta, vždy je mají spojená mimo jiné i s osobou učitele, kterého buď měli v oblibě, nebo ne. Vybaví si situace, které je posunuly v rozhodování.

Významnou vlastností pedagoga je zralost. Tento pojem bývá definován různě. Pařízek (1988) ji popisuje jako sociální zralost, jejímž podstatným rysem je emancipace a zároveň orientace na ostatní lidi, schopnost vžít se do situace druhého člověka, vědomí společenské příslušnosti, povinností a práv. Zralost tedy předpokládá značnou

míru lidství, altruismu. Na rozdíl od nezralých žáků, kteří jsou soustředěni především na sebe a na své potřeby, dokáže zralý člověk pochopit situaci druhého. Tato vlastnost se vyvíjí věkem, ale především způsobem života a práce. Pařízek poukazuje na to, že jako učitelé jsou často úspěšnější lidé extrovertního typu, kteří dokáží bezprostředně reagovat na jednání žáků a vyjadřují přímo své názory a požadavky. Případné konflikty se žáky prožívají spíše navenek než v sobě. Na úspěšné činnosti učitele se podílejí i vlastnosti jeho vůle a charakteru, působí především jeho rozhodnost, cílevědomost a důslednost i zaujetí pro předmět. Učitelův postoj k životu, pedagogický optimismus, asertivita, emoční inteligence, empatie, sebepoznání, sebehodnocení a sebekritika udržují dobrou atmosféru třídy (VALIŠOVÁ, 1999). Na základě poznatků z pedagogické psychologie je potvrzeno, že osobnost učitele je význačným motivujícím a hybným faktorem výchovně-vzdělávacího procesu. Potřebné vlastnosti osobnosti učitele se dají do značné míry vypěstovat a vynucuje si to i samotný průběh výuky. Proto se jednotlivé vlastnosti učitelovy osobnosti postupem let mění díky jeho zkušenostem.

Profesně úspěšný učitel se vyznačuje tím, že je otevřený sebepoznávání, objevování vlastních hodnot a vlastního vyučovacího stylu (KYRIACOU, 2012). Toto sebepoznávání se posiluje dodatečným vzděláváním učitele jak po stránce profesní, tak i po stránce osobní. Každý učitel by měl mít touhu stále na sobě pracovat, aby zvládal měnící se podmínky ve vzdělávání a v přístupu k žákům.

Osobnostní způsobilost je jedním z ukazatelů zvládnutí pracovního úkolu učitele. Ve veškeré činnosti učitele se projevuje celá jeho osobnost a ta ovlivňuje jak podmínky, za nichž působí, tak výsledky, jichž dosahuje (KOHOUTEK, 2009).

Osobnost učitele podporuje jeho tzv. interakční styl. Interakční styl je relativně trvalá charakteristika učitele, pevná vlastnost, která žákům velmi pomáhá odhadnout reakci učitele a připravit se na ni. Chování učitele se tak stává předvídatelné, naplňuje očekávání žáků. (GAVORA, 2005)

Proto je vhodné se v rámci učitelské přípravy zaměřit na rozvoj sociálních vztahů a komunikace. Učitel musí především posilovat vlastní sebevědomí, má umět si zorganizovat vlastní život (hlavně emocionální stránky), motivovat sebe sama, být empatický a být angažovaný ve vztahu s druhými lidmi (DYTRTOVÁ, KRHUTOVÁ, 2009).

Posilování vlastních emocionálních prožitků je velmi osobní záležitost. Ne každý učitel je ochotný se nadále vzdělávat. Vzhledem k tomu, že se nachází ve velmi náročných pracovních podmínkách, které silně působí na jeho psychickou stránku, průběžné zkoumání osobních motivů a emocí jsou nutností, aby nedošlo k vyhoření nebo stereotypu.

2.4 Realizované výzkumy

Tématu „Lidský přístup jako součást úspěšné učitelské práce“ se zatím nevěnoval žádný výzkum. Naopak převládají výzkumy, které mapují, jak by měla vypadat osobnost ideálního učitele, jaké vlastnosti a dovednosti by měl mít oblíbený učitel. Proto se zmíníme o výsledcích výzkumného šetření, které vypracovali studenti bakalářských a diplomových prací. Budou použity ke srovnání s výsledky dosaženými při mém výzkumném šetření. Nejprve připomenu dvě celonárodní výzkumná šetření.

První výzkum, který se zaměřil na učitele ideálního z pohledu žáků a studentů, byl proveden v roce 1997 Holečkem (in PRŮCHA, 2002), který pomocí škály určil tři hlavní kategorie osobnosti učitele: osobnostní vlastnosti, didaktické dovednosti a pedagogicko-psychologické charakteristiky. Výsledky byly zpracovány na základě celonárodního výzkumu.

Z výsledků vyplynulo, že ideální učitel se má chovat přátelsky, má být spravedlivý, musí hodně naučit, nesmí nikoho zesměšňovat a měl by umět vytvořit přátelskou atmosféru. Výzkum také potvrdil, že studenti u učitelů vnímají jako potřebné i umění udržet si ve třídě kázeň a pořádek.

Další výzkum, který popisoval vlastnosti oblíbených učitelů, provedl na základních školách Bendl v roce 2001. Jeho výzkumný vzorek tvořilo 895 žáků 7. ročníků, kteří v dotaznících uvedli, že nejčastěji požadovanými vlastnostmi učitelů jsou přísnost, láska, zajímavá výuka (PRŮCHA, 2002). Tento výzkum jasně ukazuje, že jak pedagogům, tak i žákům vadí stále se zvyšující nekázeň ve školách, že odsuzují stav současného školství. Je zajímavé, že samotní žáci mají na učitele docela rozumné nároky.

K tématu „Ideální učitel“ se chci zmínit o jedné bakalářské a třech diplomových pracích (Veselá, 2009; Grombířová, 2008; Moudrá, 2012, Kovaříková, 2012). Jejich výsledkem

bylo vytvoření představy ideálního učitele na základě provedeného výzkumu. Jednalo se především o výčet vlastností, které by ideální učitel měl mít.

Diplomová práce na téma *Ideální učitel očima žáků základní školy* byla vypracována Veselou (2009). Využila kvalitativní metody individuálního rozhovoru. Tento výzkum nebyl zaměřen pouze na vlastnosti učitele, ale také na pedagogické dovednosti, na vztah učitele k žákům a na fyzické vlastnosti. Ideální učitel byl podle dotazovaných žáků především veselý, klidný a trpělivý, vtipný a spravedlivý, naopak neměl být vznětlivý, nervózní, nepříjemný a odtažitý. V rámci vzdělávacích dovedností žáci nejčastěji zmiňovali, že si přejí, aby učitel uměl dobře naučit, tedy aby uměl předat žákům informace srozumitelně a kvalitně. S tím souvisel požadavek spravedlivosti a přísnosti při hodnocení. Ideální učitel by měl mít přirozenou autoritu, ale zároveň se od něj očekává i kamarádský přístup a měl by se zajímat i o osobu žáka.

Moudrá (2012) zvolila za cíl své diplomové práce vytvoření obrazu ideálního učitele z pohledu studentů střední školy. Její práce se jmenuje *Ideální učitel. Jak ho vidí žáci střední školy*. Autorka výzkum provedla na dvou odborných středních školách a na všeobecném gymnáziu. Celkem se výzkumu zúčastnilo 153 respondentů. Nejčastěji ideálního učitele vybavili těmito vlastnostmi: spravedlivost, schopnost naučit, trpělivost a smysl pro humor.

Bakalářskou práci, jejíž výsledky jsou uvedeny níže, napsala Grombířová (2008) a nese název *Ideální učitel očima dětí 1. a 2. stupně ZŠ*. Při výzkumu byla využita metoda slohové práce, ve které měli žáci za úkol popsat ideálního učitele. Celkový počet respondentů byl 149. Výsledky se u obou stupňů lišily. Nejdůležitější osobnostní vlastností pro žáky 1. stupně je, aby učitelka byla hodná, ale i trochu přísná, má mít smysl pro humor a měla by mít žáky ráda. Důležité pro ně také bylo, aby uměla dobře vysvětlit látku a hodně naučit. Odpovědi žáků 2. stupně se shodovaly v tom, že učitel by měl být hodný, trochu i přísný a má mít autoritu. Ideální učitel by měl také mít velký smysl pro humor a měl by být spravedlivý. Testy by měly být předem nahlášeny a neměly by se udělovat příliš často.

Diplomová práce „*Ideální učitel očima žáků kvarty*“ (Kovaříková, 2012) předkládá kvalitativní výzkum v pěti vytvořených kategoriích. Pedagogické schopnosti, existence ideálního učitele, vzhled a pohlaví, osobnostní vlastnosti a vztah se žáky. Výsledky ukázaly, že ideální učitel neexistuje, nesetkali se s ním. Smysl pro humor,

důvěryhodnost, spravedlnost, upřímnost jsou vlastnosti ideálního učitele. Chlapci by uvítali mladou učitelku, dívky mladého učitele.

Mareš (MAREŠ, 2013) ve své studii předkládá výsledky výzkumů z let 1996-2012, které se týkaly nevhodného chování učitele k žákům. Tato dlouhotrvající studie rozpracovává jednotlivé výzkumy. Jednotně jsou v závěru popsány tři nejčastější nevhodné přístupy učitelů k žákům: lhostejný postoj, útočné chování a nekompetentnost učitele. Tyto zmíněné způsoby chování znatelně ovlivňují úroveň výuky a působí na psychiku citlivějších žáků. Studie dokonce ukázala, že to má vliv na úroveň studijních výsledků. Zároveň předkládá teorie, proč se tak učitelé chovají.

Výše popsané výsledky výzkumů využijeme v našem výzkumném šetření k tomu, abychom srovnali získané výsledky.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíl výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, jak hodnotí žáci chování svých učitelů.

Dalším cílem je zjistit, které vlastnosti mají zmiňovaní učitelé a jak tyto vlastnosti souvisí s lidským přístupem.

V dotazníku pro žáky jsou otázky, které mapují pohled žáka na chování učitele. Jaké chování považují žáci za lidský přístup? Jaké chování učitelů vzbuzuje důvěru? Jaké chování je jim nepříjemné?

Získaná data analyzujeme a zodpovíme výzkumné otázky.

3.1.1 Metody výzkumu

Vzhledem k tomu, že byl použit dotazník vlastní konstrukce s otevřenými odpověďmi, provedeme výzkumné šetření kvalitativní metodou. Žáci se vyjadřovali anonymně k položeným otázkám. Tyto odpovědi budeme analyzovat, abychom získali informace týkající se oblíbenosti konkrétního vyučujícího a pohled žáků na problematiku lidského přístupu. *„Kvalitativní přístup se snaží najít porozumění danému sociálnímu problému, interpretuje sociální reality“* (REICHL, 2009, str. 40).

„Při analýze dotazníků jsme použili metodu tzv. obsahové analýzy. Obsahovou analýzu (tematické kódování) lze jednoduše definovat jako rozbor obsahu záznamu určité komunikace. Tematické kódování se užívá především v případech, kdy je hlavním cílem výzkumu popsat, jak jsou sociálně použity různé pohledy na určitý jev“ (Švaříček, Šedřová, 2007).

Význam tohoto přístupu je v tom, že se pomocí výsledků postupně vytvoří význam pojmu lidský přístup. Tento pojem bude poplatný v prostředí základní školy a období, ve kterém byl výzkum prováděn.

3.1.2 Popis dotazníku

Dotazník pro žáky byl sestaven ze šesti jednoduchých otevřených otázek. Každá z otázek dávala prostor k osobnímu vyjádření a popisu chování. Otázky byly připraveny tak, aby žák musel poctivě popřemýšlet o jednotlivých způsobech chování, které se ho dotýkají.

První otázka se zaměřuje na příjemné chování učitele. Popisuje se chování a přístup oblíbených učitelů, kteří svým vystupováním zpříjemňují výuku a vzájemný vztah.

Odpovědi na druhou a třetí otázku mají pomoci rozlišit chování ještě přijatelné od chování již nepřijatelného.

Otázka čtvrtá zjišťuje, co by si žáci přáli změnit v chování učitelů. Otevřené odpovědi dávají v tomto případě prostor k upřímnosti a osobnímu sdělení učiteli.

Kromě posouzení příjemného a nepříjemného přístupu se žák vyjádří k tomu, čím se vyznačuje učitel, ke kterému mají důvěru. Této problematice se věnuje otázka pátá.

Poslední otázka byla zvolena proto, aby se žáci pokusili vysvětlit, jak rozumí sousloví „lidský přístup“. Otázka byla určena především žákům 8. a 9. tříd, protože odhadujeme, že už budou mít povědomí o tomto fenoménu a jsou schopní a obratní v písemném projevu.

Žáci se museli vypořádat s jemnými rozdíly popisu jednotlivých způsobů chování, byli nuceni se zamyslet nad odpověďmi. Přesto někteří nebyli zodpovědní a neodpověděli na položené otázky nebo dotazník vyplnili ledabyle.

U dotazníku byla posouzena obsahová validita a reliabilita. Ta byla zjišťována tím, že dotazník byl opakovaně předložen žákům ve vybraných třídách (4/2015, 4/2016, 9/2016), aby se zjistilo, zda žáci rozumí položeným otázkám. Podobné odpovědi respondentů nás ujistily o srozumitelnosti a věrohodnosti dotazníku.

Dotazník je obsažen v příloze č. 1.

3.1.3 Výzkumné otázky

O1: Jak souvisí žákovské hodnocení chování jejich učitelů s jejich vyučovacími schopnostmi?

O2: Jaké chování je u učitelů žáky hodnoceno jako příjemné a nepříjemné?

O3: Jak se promítne ve výzkumném šetření fakt, že ve škole jsou třídy s rozšířenou

výukou matematiky a přírodních věd?

O4: Jaké rozdíly v odpovědích se objeví, když se jich zúčastnili žáci 6., 7., 8. a 9. tříd, ve věkovém rozmezí 11-16 let, zvláště dívky, chlapci?

O5: Jak rozumí žáci 8. a 9. tříd pojmu „lidský přístup“?

3.1.4 Popis výzkumného souboru

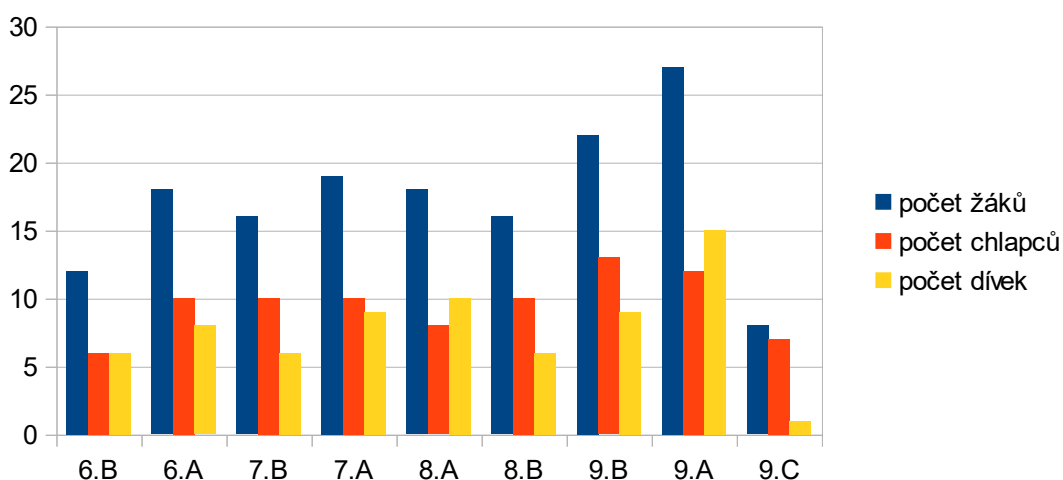
Výzkumný soubor tvořila skupina žáků 2. stupně ZŠ Švabinského v Sokolově. Tato škola stojí uprostřed velkého sídliště. Demografická skladba obyvatelstva je velmi pestrá. Bydlí zde rodiny s velmi malými dětmi, je tu zastoupen velký počet lidí v důchodovém věku. Kromě toho zde bydlí mnoho romských a sociálně slabých rodin. Je to způsobeno tím, že na tomto sídlišti jsou městské byty. Kromě ZŠ Švabinského na sídlišti ještě stojí soukromá ZŠ s gymnáziem. Další základní škola je v sousední ulici. Naše škola byla dostavěna v 70. letech, od té doby zajišťuje základní vzdělání jak na 1. stupni, tak na 2. stupni. Škola je výjimečná tím, že na 2. stupni existují výběrové třídy se zaměřením na matematiku, chemii a přírodopis. Žáci z těchto tříd mají velké úspěchy v různých předmětových soutěžích i v přijímacím řízení na střední školy. Ve městě Sokolov nemá žádná jiná základní škola podobné zaměření. Kromě výběrových tříd jsou zde zastoupeny běžné třídy navštěvované žáky, kteří by nezvládli zvýšené požadavky ve výběrových třídách, ale spadají do této školy vzhledem ke svému bydlišti. V současné době ve škole pracuje 30 pedagogických pracovníků (15 na 1. stupni), 4 asistenti pedagoga, 3 družinářky a dvě učitelky v přípravné třídě. Provozních pracovníků je na škole 9, ve školní jídelně pracuje 5 zaměstnanců.

Na 2. stupni je 19 učitelů, 15 žen (z toho 3 asistentky pedagoga) a 4 muži. Věkové rozhraní učitelů je od 27 let po 68 let (viz graf č. 1). Délka praxe je od 5 let po 45 let (viz graf č. 2). Svislá část grafu vyjadřuje počet učitelů (bez asistentek), horizontální část jednotlivé věkové skupiny a délku praxe.

Naše výzkumné šetření proběhlo na 2. stupni. Z celkového počtu 217 žáků odpovědělo 156 žáků (75 %), jejichž věkové rozložení ukazuje graf č. 1. Z každého ročníku byly zvoleny třídy, kde autorka osobně vyučuje (viz tabulka č. 1).

Tabulka č. 1: Charakteristika výzkumného souboru

Třída	Počet žáků	Počet chlapců	Počet dívek	Věk žáků
6.B	12	6	6	11–13
6.A	18	10	8	11–12
7.B	16	10	6	12–14
7.A	19	10	9	11–13
8.A	18	8	10	13–14
8.B	16	10	6	13–14
9.B	22	13	9	15–16
9.A	27	12	15	15–16
9.C	8	7	1	14–16

Graf č. 1: Grafické znázornění počtu žáků podle navštěvované třídy a pohlaví

Byly vybrány tyto třídy, protože se v nich pohled jednotlivých žáků na osobnost učitele velmi liší. Z přehledu je zřejmé, že se dotazníkového šetření zúčastnili jak žáci běžných tříd (B, C třídy), kde je mnoho žáků s problémovým chováním a problémovým rodinným zázemím, tak i žáci výběrových tříd (A třídy), kteří jsou nároční jak při stanovení svých životních cílů, tak i pohledem na přístup učitelů.

3.1.5 Sběr dat

Dotazníky byly osobně rozdány žákům během domluvených hodin, aby vyplňování nezasáhlo do výuky. Žáci měli dostatek času pro klidné vyplnění dotazníku. Žákům

byly přečteny otázky a bylo jim vysvětleno, že se mají vyjádřit ke způsobům chování učitelů, kteří učí v jejich třídě. Žáci měli dostatek času popsat svými slovy chování učitelů podle položených otázek. Tento dotazník dával maximální možnost vyjádřit se upřímně. Žáci mohli bez zábrán popsat, jak vidí učitele. Pokud žáci položili otázky týkající se dotazníkového šetření, bylo na ně hned odpovězeno. Sběr dat byl proveden anonymně. Vyplněné dotazníky žáci vkládali do připravené obálky s nadepsanou třídou, obálka byla hned zalepena.

Dotazníkové šetření probíhalo v prvním listopadovém týdnu roku 2016. Hlavním důvodem byl fakt, že žáci se mohli během prvních školních měsíců seznámit a sžít s učiteli, kteří je vyučují. Týká se to především žáků 6. tříd, kteří přešli z prostředí, kde vyučovala pouze jedna učitelka, maximálně dvě.

4 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

4.1 Kategorie obsahové analýzy

Z celkového počtu 216 žáků na 2. stupni odpovědělo 156 žáků. Bylo tedy získáno 75 % dotazníků zpět.

Dotazník je složen ze šesti otázek. Každá otázka se věnuje jiné situaci a stylu chování učitele. Při vyhodnocení jsme se rozhodli pracovat s objasňováním zkoumaného tématu ve skupině žáků v každé třídě, dále v různých věkových skupinách a ve třídách s rozšířenou výukou matematiky.

Byly vypracovány kategorie zkoumaného chování učitele:

První kategorii nazveme Vyučovací schopnosti.

Druhou kategorii Vztah učitele k žákovi.

Třetí kategorii Lidský přístup-názory žáků.

Důvodem vytvoření těchto kategorií je fakt, že žáci se nejčastěji vyjadřovali k tomu, jak učitel umí učit, a jak se k nim učitel chová. Pro všechny tyto kategorie je také společné, že žáci mohli učitele hodnotit jen podle jejich vnějšího chování, podle toho, co vidí a vnímají.

Nyní se zmíníme, jak otázky z dotazníku ovlivnily tvorbu kategorií:

Vyučovací schopnosti: Otázky 1. (Jaké chování učitele/ učitelky (jmenovitě) ti je příjemné?), 2. (Jaké chování učitele/ učitelky (jmenovitě) je pro tebe ještě přijatelné?), 3. (Jaké chování učitele/ učitelky (jmenovitě) ti vyloženě nevyhovuje?) byly připraveny tak, aby se žáci rozepsali o chování učitelů během vyučování. Žáci se orientovali podle zkušeností při vyučování. Předpokládali jsme, že především skutečnost, jak učitel učí, poukáže na vyučovací schopnosti oblíbených a neoblíbených učitelů. Na základě odpovědí získáme podklady k vytvoření dílčího pohledu na cíl bakalářské práce.

Vztah učitele k žákovi: Otázky 4. (Jaké chování učitele/ učitelky bys uvítal/a (jmenovitě)?) a 5. (Charakterizuj chování učitele/ učitelky (jmenovitě), ke kterému máš důvěru.) měly žáky navést k tomu, aby popsali, jaké chování by uvítali k sobě a ke třídě, a jak se chová učitel, ke kterému mají důvěru. Otázka 4. podněcovala žáky, aby napsali, jakou mají představu, jak by se k nim měl učitel chovat. Očekávali jsme, že se zde bude

popisovat vzájemný vztah mezi učitelem a žákem. Otázka 5. byla připravena v případě žáků 8. a 9. tříd jako předotázka otázky 6. U ostatních ročníků jsme předpokládali, že žáci ohodnotí ze svého pohledu, jaký mají jednotliví učitelé vztah k žákům, komu mohou věřit, na koho se mohou spolehnout, a proč. Otázka byla připravena, aby si žáci uvědomili pozitivní chování učitelů.

Lidský přístup-názory žáků: Poslední kategorie byla vypracována jako výsledek uvažování žáků o tématu lidský přístup učitele (otázka č. 6. Co je to lidský přístup? Jmenovitě napiš, kdo se tak chová.). Otázka byla položena přímo, měla nezaměnitelný výzkumný aspekt.

Pomocí těchto kategorií jsme mohli analyzovat jednotlivé odpovědi a hledali jsme v nich souvislosti, které vyplývají z konkrétní situace. Během výzkumné práce jsme zjistili, že odpovědi na položené otázky se velmi úzce prolínají. Žáci nebyli schopni oddělit první dvě kategorie, mísily se dohromady popis vyučovacích schopností a vztah učitelů k žákům.

Všechny kategorie byly zpracovány v jednotlivých věkových skupinách, aby se zjistila další data, o kterých se zmiňujeme ve výzkumných otázkách.

K jednotlivým kategoriím budou jako ilustrace použity některé přímé citace odpovědí žáků. Všechny doslovné citace nalezneme v příloze č. 2.

Pro přehlednost jsme vytvořili tabulky, v nichž byly použity počty a procenta z celkového počtu odpovědí.

V závěru bylo vypracováno shrnutí reakcí celé věkové skupiny. Tučným písmem jsou zdůrazněny vlastnosti, které se nejčastěji opakují v rámci hodnocení konkrétních učitelů.

4.1.1 Vyučovací schopnosti

O1: Jak souvisí žakovské hodnocení chování jejich učitelů s jejich vyučovacími schopnostmi?

Tato kategorie ukazuje, jak žáci hodnotí pedagogické schopnosti učitele. Jak jsou učitelé schopni zaujmout žáky, jaký přístup mají k výuce, zda ji dokážou vést v zábavném duchu, jestli jsou odborníci ve svém předmětu. V této kategorii se také bude hodnotit, jak moc si učitelé umí vytvořit kázeň ve třídě, jestli k ukázněnosti

používají křik. Pro žáky je umění získat si a udržet kázeň velmi důležitou dovedností, protože podle toho si z daného předmětu vezmou předkládané informace.

Tabulka č. 2 Hodnocení jedenáctiletých chlapců, kategorie Vyučovací schopnosti.

Hodnocení 11letí chlapci	Počet	%
její hodiny jsou zábavné	6	37,5
křičí, přitom nemusí	3	18,75
má nudné hodiny	2	12,5
dostáváme hodně úkolů	1	6,25
nestíhám její výklad, mohla by zpomalit	1	6,25
nemuseli by být tak přísní	1	6,25
respektuje naše názory	1	6,25
Nekřičí	1	6,25
celkový počet odpovědí	16	100

Tabulka č. 3 Hodnocení jedenáctiletých dívek, kategorie Vyučovací schopnosti

Hodnocení 11leté dívky	Počet	%
je přísná	4	30,77
má dobrou náladu	3	23,07
Řve	2	15,38
pan učitel má hodně otázek	1	7,7
neodpovídá na naše otázky	1	7,7
považuji ho za kapacitu	1	7,7
nevyhovuje mi styl učení	1	7,7
celkový počet odpovědí	13	100

Tato věková skupina převládá v 6. třídách. Je zřejmé, že tito žáci mají ještě v mysli hravý způsob výuky z 1. stupně. Žáci v této věkové skupině dávají přednost **zábavným hodinám**. Z toho vyplývá, že rádi pracují hravou formou, když se nemusí něco drilovat.

Další odpovědi poukazují na to, že žákům, jak chlapcům, tak i dívkám **nevyhovuje náročnost učení a přísnost**. Vadí jim, že musí plnit své školní povinnosti.

Žáci se zmiňují o tom, že učitelé **křičí**, přitom nemusí.

Tabulka č. 4 Hodnocení dvanáctiletých chlapců, kategorie Vyučovací schopnosti

hodnocení 12letí chlapci	Počet	%
dokáže vysvětlit. Vždy se ptají, jestli tomu rozumíme	4	21,05
křičí na nás při tělocviku	4	21,05
dobře učí	3	15,79
dostáváme hodně úkolů	2	10,52
dává hned poznámky	1	5,27
pořád píšeme testy	2	10,52
když neumím na zkoušení, dává druhou šanci	1	5,27
ukazuje nám různé kostry a ukázky	1	5,27
je dobře, že nekřičí	1	5,27
celkový počet odpovědí	19	100

Tabulka č. 5 Hodnocení dvanáctiletých dívek, kategorie Vyučovací schopnosti

hodnocení 12leté dívky	Počet	%
Křičí	11	40,7
radí nám	6	22,2
umí učit	3	11,1
často píšeme testy	3	11,1
kdyby byla hodnější	3	11,1
zbytečně řeší, co nemusí	1	3,8
celkový počet odpovědí	27	100

Tato věková skupina zahrnuje jak žáky 6. tříd, tak žáky 7. tříd. Rozdíl od předchozí skupiny můžeme vidět v tom, že především dívky jsou **citlivější na křik při vyučování**, ale dobře snáší **radý v učení i rady do praktického života**. To potvrzuje myšlenku, že dívky považují učitele za svůj vzor a chtějí se jim přiblížit, dělat dobrá rozhodnutí a být uznávané (MACEK, 2006).

Chlapci také hodnotí **křik** jako nepříjemné chování.

Stížnosti na **psaní testů a plnění domácích úkolů** se shodují s 11letými spolužáky.

I když se žáci často zmiňují o negativních způsobech chování, mnozí popsali své učitele jako ty, kteří jsou jim **ochotni poradit a vysvětlit látku, které nerozumí, a jsou dobří v učení**.

Tabulka č. 6 Hodnocení třináctiletých chlapců, kategorie Vyučovací schopnosti

hodnocení 13letí chlapci	Počet	%
dokáže vysvětlit.	6	18,75
Křičí	6	18,75
zábavné hodiny	5	15,62
aby dávala tresty, jen když je nutné	4	12,5
snaží se nám pomoci	3	9,4
vadí mi, jak učí	3	9,4
praktická, zkušená	2	6,24
dává druhou šanci	1	3,12
nemusela by být tak přísná	1	3,12
respektuje nás	1	3,12
celkový počet odpovědí	32	100

Tabulka č. 7 Hodnocení třináctiletých dívek, kategorie Vyučovací schopnosti

hodnocení 13leté dívky	Počet	%
dělá hodiny zábavné	4	26,67
umí dobře vysvětlit	3	20
kdyby tolik neřvala	3	20
ohlašuje testy	2	13,33
je nespravedlivá	2	13,33
když pořád píšeme	1	6,67
celkový počet odpovědí	15	100

Tito žáci se vyjadřují k úrovni vyučování. **Vyžadují kvalitní vysvětlení látky.** Poukazují také na to, že **zábavná hodina je spojena s moderními vyučovacími technologiemi** (interaktivní tabule, prezentace).

Žáci oceňují, když je učitel **ochotný pomoci v učení.**

Kromě vysvětlení vyučovací látky jsou dívky rády, když si **mohou promluvit s učitelem o svých problémech.** Tato skutečnost nám potvrzuje, že dívky jsou po sociální a emoční stránce vyspělejší než chlapci (KURIC J. A KOL., 1986, PŘÍHODA V., 1971). **Křik a řev** je pro 13leté žáky stejně nesnesitelný jako v předchozích skupinách. Z výše zjištěného je patrné, že křik je nejčastějším výchovným prostředkem k udržení autority ze strany učitele.

Tabulka č. 8 Hodnocení čtrnáctiletých chlapců, kategorie Vyučovací schopnosti

hodnocení 14letí chlapci	počet	%
dokáže dobře vysvětlit	16	33,33
Křičí	8	16,7
umí si vytvořit respekt	4	8,33
ignoruje naše názory	3	6,25
je odborník	2	4,16
umí pomoci	2	4,16
je přesvědčivá	2	4,16
je chápavá	2	4,16
neumí diskutovat	2	4,16
neumí učit	2	4,16
umět vyslechnout názory druhých	2	4,16
vyhovuje mi její tempo	1	2,1
dává druhou šanci	1	2,1
je obětavá a nemusí	1	2,1
celkový počet odpovědí	48	100

Tabulka č. 9 Hodnocení čtrnáctiletých dívek, kategorie Vyučovací schopnosti

hodnocení 14leté dívky	Počet	%
je nápomocná. Je ochotná nám věnovat svůj čas	16	26,66
nenechá nás říct svůj názor	6	10
naučí, z jeho hodin si nejmíc pamatuji	5	8,33
nenaslouchá, neposlouchá, co jí říkáme	5	8,33
poradí nám	5	8,33
chce po nás hodně	4	6,7
nečekané testy	4	6,7
Zkušená	3	5
nevyhovuje mi, jak učí	3	5
umí řešit složitosti	2	3,33
Spravedlivá	2	3,33
příliš přísná	2	3,33
Nespravedlivá	2	3,33
je u ní možnost druhé šance	1	1,66
celkový počet odpovědí	60	100

Kritika vyučovacích schopností je velmi pestrá. Na jednu stranu si žáci užívají **hodin s klidným průběhem**. Na druhou stranu jim **vadí „zvláštní“ vedení vyučování**. Co tím je myšleno, nebylo v odpovědi popsáno.

Neschopnost diskutovat vadí především chlapcům, protože v tomto věkovém období mají svou pravdu a trvají na ní. S tím souvisí odsouzení ignorace názorů ze strany učitele. Tuto negativní vlastnost odsuzují jak chlapci, tak i dívky.

Křik vadí oběma pohlavím. Vzhledem k výše často popsaným vyjádřením chlapců se můžeme domnívat, že křik je nejčastějším výchovným prostředkem k udržení autority ze strany učitele.

Tabulka č. 10 Hodnocení patnáctiletých dívek, kategorie Vyučovací schopnosti

hodnocení 15letí chlapci	počet	%
respektuje nás	8	27,58
umí naučit a dobře vysvětluje	7	24,14
je přísná, ale férová	4	13,8
Křičí	4	13,8
umí poradit	3	10,34
míň přísná a náročná	2	6,9
ochota pomoci	1	3,45
celkový počet odpovědí	29	100

Tabulka č. 11 Hodnocení patnáctiletých dívek, kategorie Vyučovací schopnosti

hodnocení 15leté dívky	počet	%
pomohla mi v matematice, motivuje nás	6	35,3
křičí, pořád něco řeší	4	23,53
mluví na rovinu	3	17,65
je ochotná mi pomoci	2	11,76
chce po nás dost	2	11,76
celkový počet odpovědí	17	100

Tabulka č. 12 Hodnocení šestnáctiletých dívek, kategorie Vyučovací schopnosti

hodnocení 16leté dívky	počet	%
dobře učí	1	50
aby tolik nekřičeli	1	50
celkový počet odpovědí	2	100

Obě věkové skupiny se objevují jak v 8. třídách, tak především v 9. třídách. Odpovědi potvrzují, že toto vývojové období je velice kritické, dospívající si nenechají nic líbit. Veškeré dění ve škole hodnotí podle sebe. Nedělá jim problém jít s dospělým do konfliktu.

Křik je pro žáky opět nepříjemnou zkušeností. Odpovědi jsou konkrétnější ve srovnání s žáky z nižších ročníků. Žáci jsou přímí v otázce vyjadřování osobních názorů a vědomostí.

Velmi jim vadí, když jsou **ignorovány jejich názory**.

Dívky oceňují **obětavost a nápomocnost**. Využívají pomoc k tomu, aby se zlepšily v důležitých předmětech pomocí doučování.

Chlapci oceňují, když učitelé **umí dobře vysvětlit látku a využívají k tomu moderní technické prostředky**.

Žáci matematických tříd využívali svých zvýšených vyjadřovacích schopností a popisovali rovněž vyučovací styly učitele. Odpovědi žáků matematických tříd se odlišovaly detailnějším popisem stylů chování a větším počtem hodnocených učitelů. Jejich vyjádření byla na úrovni, byla kritická a konkrétní. Příkládáme to jejich většímu zaujetí pro vzdělání a vlastním cílům, kterých chtějí dosáhnout.

Pedagogické dovednosti dělají z učitele UČITELE. K tomu, aby se mu dařilo vycházet se žáky a komunikovat s nimi, je třeba, aby obě strany měly k sobě odpovídající vztah. To budeme zkoumat v následující kategorii.

4.1.2 Vztah učitele k žákovi

O2: Jaké chování je u učitelů žáky hodnoceno jako příjemné a nepříjemné?

V této kategorii se budeme zabývat tím, jak přistupuje učitel k žákům, jak s nimi hovoří a jedná. Jak je respektuje, zdali je schopný komunikovat. Odpovědi žáků nám nastíní, jak učitel dokáže využívat doporučená komunikační opatření, o kterých se zmiňujeme v teoretické části, jaký postoj k žákům učitel má. V odpovědích se vyskytne popis osobnostních vlastností, kterými je každý vybaven a které ovlivňují vzájemný vztah. Učitel je ve velmi těžké pozici, když chce mluvit s dospívajícími. Komunikace je

ovlivněna sebevědomím žáka, pohledem na sebe sama, touhou být součástí oblíbené skupiny.

Tabulka č. 13 Hodnocení jedenáctiletých chlapců, kategorie Vztah učitele k žákovi

hodnocení 11letí chlapci	počet	%
je hodná, příjemná	9	52,9
nelíbí se mi, že mě oslovuje příjmením. Aby nám nenadávali	2	11,8
udrží tajemství	2	11,8
je mi sympatická	1	5,88
Vyslechne	1	5,88
podle mě je kamarádský	1	5,88
nenechá nás domluvit	1	5,88
celkový počet odpovědí	17	100

Tabulka č. 14 Hodnocení jedenáctiletých dívek, kategorie Vztah učitele k žákovi

hodnocení 11.leté dívky	Počet	%
je hodná, příjemná	12	38,7
chová se k nám, jako by byla naše kmoška	5	16,1
je vstřícná	5	16,1
veselá, usměvavá	4	12,9
můžu se jí svěřit	3	9,7
půjčuje nám pravítka	1	3,3
má smysl pro humor	1	3,3
celkový počet odpovědí	31	100

Tato kategorie ukazuje na to, že se žákům šestých tříd velmi líbí, když je na ně učitelka **hodná a příjemná**. Můžeme se domnívat, že žáci v tomto věku jsou stále dětmi, které touží po něžné a hodné paní učitelce, kterou měli na 1. stupni. Chtějí zažívat kamarádství, v němž si mohou důvěřovat.

V této kategorii jsou zařazeny odpovědi dívek, které si všimají **vstřícnosti** učitele. Tato vlastnost se jim líbí.

Chlapci poukázali na to, že se jim nelíbí, když jsou **oslovováni nepříjemným způsobem**.

Tabulka č. 15 Hodnocení dvanáctiletých chlapců, kategorie Vztah učitele k žákovi

hodnocení 12letí chlapci	počet	%
je hodná, příjemná	16	28,1
chápavá, nezlomila nad námi hůl	5	8,8
udrží tajemství	13	22,8
Usměvavá	7	12,3
vadí mi, když má narážky	6	10,5
je vtipná	6	10,5
aby dodržovala sliby	2	3,5
Přátelská	2	3,5
celkový počet odpovědí	57	100

Tabulka č. 16 Hodnocení dvanáctiletých dívek, kategorie Vztah učitele k žákovi

hodnocení 12leté dívky	počet	%
je hodná, příjemná	14	23,3
aby nás neponižovali. Má na nás divné řeči.	12	20
Vtipná	11	18,3
asi udrží tajemství, můžu jí věřit	10	16,7
usmívá se	6	10
je chápavá	4	6,7
zlý a uzavřený	2	3,3
Tolerantní	1	1,7
celkový počet odpovědí	60	100

I v této věkové skupině převládá zmínka o **hodné, příjemné a milé** učitelce. Zde se ukazuje to, že žákům je příjemné, když se k nim učitelé chovají vlídně, projevují pozitivní naladění. Můžeme se domnívat, že to podporuje touhu po hezkém a příjemném vztahu, který je v současné době velmi málo vidět, ale který si žáci vnitřně přejí.

Žáci se vyjadřovali k tomu, že je pro ně důležité, aby učitelé **uměli udržet tajemství**. V tomto věkovém období se mnozí potýkají s osobními rozpory, mají v sobě nevyřešené otázky. To, že mohou toto všechno probrat s učitelem, znamená, že je pro ně důvěryhodný.

Tato skupina žáků výrazně vyzdvihla, že oceňují, když je učitel **vtipný, má smysl pro humor**. Naopak přímé výtky se objevují v popisu **nežádoucích komentářů k osobě žáka**. Výše uvedené citáty jasně ukazují, jak to žáci nepříjemně prožívají. Zasahuje to do jejich sebehodnocení, na které jsou citliví.

Tabulka č. 17 Hodnocení třináctiletých chlapců, kategorie Vztah učitele k žákovi

hodnocení 13letí chlapci	počet	%
aby neměl blbé vtipy. Oslovuje mě nepříjemnou přezdívkou.	11	39,3
je hodná, laskavá	5	17,8
Vtipná	4	14,3
udrží tajemství	3	10,7
mračí se	3	10,7
Zasedlá	1	3,6
Smrdí	1	3,6
celkový počet odpovědí	28	100

Tabulka č. 18 Hodnocení třináctiletých dívek, kategorie Vztah učitele k žákovi

hodnocení 13leté dívky	počet	%
nevyzradí tajemství	4	23,5
mračí se	4	23,5
ztrapňuje, má zvláštní chování a přístup.	3	17,6
je s ním sranda	3	17,6
je k nám trpělivá	2	11,8
Příjemná	1	6
celkový počet odpovědí	17	100

Chlapci se vyjádřili k problému **vtipkování na účet žáka**. Popisují různým způsobem, jak nejhůř s nimi učitelé jednají. Velmi se to dotýká jejich citlivé osobnosti, která se buduje. Nedávají to veřejně najevo, ale po ujištění, že tento dotazník je anonymní a nikdo z učitelů ho nebude číst, byly odpovědi velmi pestré. Někteří se neostýchají jít do přímého slovního střetu s učitelem.

Čeho si tito pubertální žáci váží, je **schopnost nevyzradit tajemství**. Během školní docházky si otipují učitele a důvěřují opravdu jen těm, kteří se osvědčili.

I to, **jak se učitelé tváří**, působí na vzájemný vta. Usmívající učitel je podle žáků přístupnější a důvěryhodnější pro osobní kontakt.

Tabulka č. 19 Hodnocení čtrnáctiletých chlapců, kategorie Vztah učitele k žákovi

hodnocení 14letí chlapci	počet	%
je zábavná, vtipný.	9	27,3
kdyby nebyla tak náladová	7	21,2
udrží tajemství	5	15,2
má dobrou náladu	4	12,1
hloupé řeči. Oslovuje nás "děťátka", zdrobněle.	4	12,1
Nemoderní	1	3
je příjemná	1	3
je zasedlá. Není spravedlivá a nevyvolává	2	6,1
celkový počet odpovědí	33	100

Tabulka č. 20 Hodnocení čtrnáctiletých dívek, kategorie Vztah učitele k žákovi

hodnocení 14leté dívky	počet	%
je milá, hodná, klidná	19	22,1
při jejích hodinách je sranda	16	18,6
zajímá se o mě	13	15,1
snadno se rozčílí. Přenáší špatnou náladu.	12	14
umí se vcítit. Můžu se jí svěřit. Udrží tajemství	7	8,1
je k nám upřímná	5	5,8
má trapné řeči. Nejsem nadržena jako mí spolužáci.	5	5,8
jedná s námi jako s prvňáky	3	3,5
líbí se mi, že má neutrální chování. Neleze mi do soukromí.	3	3,5
aby byli víc sebevědomí.	1	1,2
kdyby to šlo, mladší učitele.	1	1,2
hezky se obléká	1	1,2
celkový počet odpovědí	86	100

V této skupině si můžeme všimnout, že žáci vítají **vtipného učitele**. Takový přístup ujišťuje žáky, že je učitel ochotný s nimi jednat na úrovni.

Naopak opět se opakuje zmínka o **urážení žáků, vulgaritě, nevhodném oslovování a trapných výrocích**. V období puberty nesnáší žáci ponižování a zesměšňování před skupinou spolužáků. Můžeme se domnívat, že podobné urážky slýchají doma, a proto

jsou na to citliví. Lze to vyvozovat ze slovníku, který používají ke vzájemnému urážení. Kritické komentáře jsou velmi drsné.

Přenášení špatné nálady a náladovost je negativní fenomén v práci učitele. Žáci jsou citliví na jakoukoli nespravedlivou reakci učitele.

Dívky jsou rády, když se v tomto období mohou spolehnout na to, že učitel **nevyzradí tajemství**.

Tabulka č. 21 Hodnocení patnáctiletých chlapců, kategorie Vztah učitele k žákovi

hodnocení 15letí chlapci	počet	%
příjemná, klidná, hodná	9	32,1
když se dovede zasmát sama sobě. Vtipná.	5	17,9
neměla by být tak náladová.	5	17,9
dá se s ní mluvit. Věřím ji.	4	14,3
smrdí. Mohla by si koupit voňavku.	2	7,1
je usměvavá	1	3,6
Hezká	1	3,6
oslovuje nás jako malé děti	1	3,6
celkový počet odpovědí	28	100

Tabulka č. 22 Hodnocení patnáctiletých dívek, kategorie Vztah učitele k žákovi

hodnocení 15leté dívky	počet	%
Upřímná	5	50
Vtipná	2	20
blbou náladu, řeší každou blbost.	2	20
osobně mně nevadí, ale její vůně je otřesná	1	10
celkový počet odpovědí	10	100

Tabulka č. 23 Hodnocení šestnáctileté dívky, kategorie Vztah učitele k žákovi

hodnocení 16leté dívky	počet	%
je jediná, co nás neodsuzuje.	1	33,3
aby nás nebrali jako pytel trusu.	1	33,3
protože hraje na dvě strany.	1	33,3
celkový počet odpovědí	3	99,9

Přístup učitele k žákům popisovaný těmito dospívajícími se shoduje s předchozí věkovou skupinou.

Zajímavé jsou komentáře týkající se postoje ke třídě. 16letá dívka je písemně velmi zdatná a svoji nevoli vyjádřila dost obrazně. Můžeme se domnívat, že dívka je součástí **třídy**, která má velmi špatnou pověst a učitelé ji už **zaškatulkovali**.

Chlapci se zmiňují o **pozitivním přístupu**, který vytváří příjemné prostředí, kde se dá v klidu pracovat. S tím souvisí **vtipný přístup** učitele.

Můžeme si též všimnout, že žákům neujde ani celková **vizáž a stupeň hygieny**.

Shrneme-li informace získané od žáků, dostáváme přehled vlastností a přístupů, které se nejčastěji objevovaly v odpovědích. Tučným písmem jsme vyzdvihli způsoby chování, ze kterých jsme vytvořili skupiny chování, které budeme pozorovat u nejčastěji jmenovaných učitelů. Tímto přístupem si zodpovíme výzkumnou otázku č. 4.

Jednotlivými skupinami jsou: Vizáž a stupeň hygieny, Vtipný přístup, smysl pro humor, Pozitivní přístup, Urážení, Náladovost, Nevyzradí tajemství, Hodný, milý, příjemný a vstřícný, Křik, Obětavost, Ignorance názorů, neschopnost diskutovat, Umí učit a vysvětlovat a Zábavné vedení hodin.

Odpovědi žáků matematických tříd se odlišovaly detailnějším popisem stylů chování a větším počtem hodnocených učitelů. Odpovědi dívek byly velmi konkrétní, dívky si „pohrály“ s písemným projevem. Mají vysokou sdělovací úroveň. Můžeme potvrdit, že v těchto třídách studují žáci, kteří mají vysokou osobní ctižádost.

Každé vyučování je ovlivněno osobností učitele, jeho sociálními dovednostmi. O nich se mohli žáci vyjadřovat v poslední otázce dotazníku, kterou vyhodnotíme v poslední kategorii.

4.1.3 Lidský přístup-názor žáků

O5: Jak rozumí žáci 8. a 9. tříd pojmu „lidský přístup“?

Tento pojem je mezi žáky všeobecně přijímán jako něco jasného a běžného. Proto jsme přistoupili k posouzení názorů, co si pod souslovím „lidský přístup“ představují. Tím, že otázka byla otevřená, žáci se mohli vyjadřovat volně a popisovat „lidský přístup“ na příkladech.

Budeme hodnotit pouze výpovědi žáků 14, 15 a 16letých. Jejich mentální a pozorovací schopnost by měla být na takové úrovni, aby vysvětlili daný problém, aby popsali abstraktní pojem. Přesto se objevily dotazníky, které nebyly vyplněné.

Tabulka č. 24 Hodnocení čtrnáctiletých chlapců, kategorie Lidský přístup-názor žáků

vyjádření 14letých chlapců	počet	%
když učitelka chápe, že nejsme roboti a že vše nezvládneme, má v sobě empatii a ví, že by mu to udělalo problém. Snaží se pomoci. Někoho třeba naučí něco jiného podle toho, co mu nejde. Když se zeptáme, nevzteká se, ale vysvětlí. Dává druhou šanci.	6	28,6
když se dospělý člověk chová k dítěti jako sobě rovnému, mluví s ním na úrovni dospělých a nedělá si o něm plané závěry.	3	14,3
je hodný vůči lidem (umět i odpouštět). Neshazuje nikoho, nikoho hned neodsuzuje.	3	14,3
že bere vážně a že se snaží vyřešit např. špatný chování.	1	4,8
NEODPOVĚDĚLO	8	38,1
celkový počet odpovědí	21	100

Tabulka č. 25 Hodnocení čtrnáctiletých dívek, kategorie Lidský přístup-názor žáků

vyjádření 14letých dívek	počet	%
chová se k vám jako sám sobě rovný. Chová se k nám lidsky, ne jako k malým dětem. Člověk, který se chová rovně k rovnému, neodsuzuje, jestli je osoba bohatá nebo chudá, ani podle vzhledu. Chová se zodpovědně, né jako zvíře.	8	25,8
jsou laskavé a obětavé, když máme problém, tak neváhají a pomůžou. Když se člověk chová ohleduplně a vstřícně. Charakterizovala bych to jako možnost o domluvu, když se něco zapomene, atd.	8	25,8
vše bere jako člověk, nevadí mu, že chybujeme, ale zároveň nás chce vše dobře naučit. Ten dotyčný nás chápe a respektuje naše hranice a možnosti.	5	16,1
obětuje pro nás svůj volný čas, pomáhá, když by neměla (čtvrtletní práce).	2	6,5
NEODPOVĚDĚLO	8	25,8
celkový počet odpovědí	31	100

Tabulka č. 26 Hodnocení patnáctiletých chlapců, kategorie Lidský přístup-názor žáků

vyjádření 15letých chlapců	počet	%
pochopení problému, zkušenosti s jistými situacemi a schopnost je vyřešit. Ochotná pomoci když je nějaký problém.	2	22,2
že ten učitel nás dokáže pochopit, když nám nejde něco naučit a nedává nám toho moc naučení.	1	11,1
chová se lidsky příjemně normálně. Není jako robot.	1	11,1
je to humaní chování, někdo kdo se chová dobře k lidem i když něco provedl.	1	11,1
NEODPOVĚDĚLO	4	44,4
celkový počet odpovědí	9	99,9

Tabulka č. 27 Hodnocení čtrnáctiletých dívek, kategorie Lidský přístup-názor žáků

vyjádření 15letých dívek	počet	%
je příjemný k ostatním. Bych řekla, že se někdo chová k lidem jako člověk a ne že s každým zachází, jak se mu zachce. Nejlepší se mi s nimi povídá, a jsou aspoň pro mě nejvíc lidské a přístupné	2	40
má pochopení, když máte problém. Je to kdo se umí přizpůsobit třeba dyslektikovi	2	40
NEČITELNÉ	1	20
celkový počet odpovědí	5	100

Tabulka č. 28 Hodnocení šestnáctileté dívky, kategorie Lidský přístup-názor žáků

vyjádření 16leté dívky	počet	%
když se se žákem baví jako s člověkem, každý má 2 strany svého já, jde jen o to, co budete chtít objevit jako 1.	1	100
celkový počet odpovědí	1	100

Tato kategorie ukazuje, že pojem „lidský přístup“ není pro žáky 8. a 9. tříd tak jasný, jak jsme předpokládali. 20 žáků si s touto otázkou nevědělo rady. 1 odpověď byla nečitelná.

V odpovědích se popisuje, že důležitou součástí lidského přístupu je chovat se k druhému jako k sobě rovnému (16 odpovědí).

Být chápavý a nebýt jako robot, schopnost přizpůsobit se individualitám jsou dalšími aspekty lidského přístupu (20 odpovědí).

Lidsky se chovající člověk se také podle žáků vyznačuje tím, že je obětavý a velmi příjemný (10 odpovědí).

Přesný popis zkoumaného pojmu není možné vytvořit. Každý žák má svá vlastní měřítka a zkušenosti, podle kterých hodnotí, co je lidský přístup. Z toho můžeme usuzovat, že žáci umí sledovat jednotlivé projevy učitelů, ale ještě si je neumí spojit s pojmem „lidský přístup“. Pocitově jsou schopni odhadnout, který učitel jim je příjemný, ale nepopsali by to výše uvedeným pojmem.

Žáci matematických tříd k tomuto tématu významně přispěli svými komentáři. Převážně dívky se rozepsaly, co cítí. Daly si záležet, aby jejich odpověď byla přesně vyjádřená. Z toho je patrné, že vyjadřovací schopnost v sociálních a vztahových otázkách je

doménou dívek. Přemýšlejí o nich daleko více a jsou opravdu vyspělejší než stejně staří chlapci. Chlapecká detailní výpověď je ojedinělá.

4.2 Hodnocení chování nejčastěji zmiňovaných vyučujících

V dotazníku měli žáci zmiňovat jmenovitě učitele. V této části práce zjistíme, kteří učitelé se nejčastěji vyskytovali v odpovědích a jak si stojí ve vybraných způsobech chování. Tyto způsoby chování vyplynuly z podrobného rozboru odpovědí (vizáž a stupeň hygieny, smysl pro humor, pozitivní přístup, urážení, náladovost, nevyzradí tajemství, hodný, milý, příjemný a vstřícný, křik, obětavost, ignorace názorů, neschopnost diskutovat, umí učit a vysvětlovat a zábavné vedení hodin).

Z celkového počtu 19 učitelů se žáci nejčastěji zmiňovali o níže uvedených učitelích.

Zjištěná fakta shrneme v tabulce č. 29. Pro přehlednost jsou nad tabulkou použity základní informace o konkrétních učitelích (iniciály, věk, délka praxe, vyučované předměty). Dodatečně jsem vyhledala v systému Bakaláři věk učitelů a délku praxe, aby bylo možné vysledovat, jak ovlivňuje zkušenost a věk vztah k žákům. Také jsem připojila informaci o předmětech, které vyučují. Tato skutečnost ukazuje, jaké má učitel ve svém předmětu možnosti projevu.

Použijeme již zmíněné způsoby chování, které nám vyplynuly z výzkumného šetření odpovědí žáků. K nim budou přehledně přiřazeny iniciály učitelů, kteří jsou typičtí svým chováním.

V příloze č. 3 je ke každému učiteli připojen alespoň jeden doslovný přepis odpovědi žáků, který vystihne osobnost učitele. Vlastnost, která se v odpovědích neobjevila, komentujeme slovy „není zmínka“. Vzhledem k tomu, že v pedagogickém sboru převažují ženy, budou styly chování psány v ženském rodu, i když se budeme vyjadřovat k učiteli.

BHav, žena, 64 let, 40 let praxe, zástupkyně ředitele, matematika

JK, žena, 28 let, 6 let praxe, německý jazyk, hudební výchova, třídnictví v 6.A

RF, muž, 65 let, 43 let praxe, fyzika, pracovní činnosti

JP, žena, 27 let, 4 roky praxe, matematika, informatika

MBrt, žena, 48 let, 22 let praxe, český jazyk, výtvarná výchova, dějepis, třídnictví v 7.B

FS, muž, 27 let, 4 roky praxe, matematika, informatika, třídnictví v 8.A

HKa, žena, 27 let, 4 roky praxe, český jazyk, dějepis, vede školní parlament, třídnictví v 9.A

RŠ, muž, 51 let, 20 let praxe, zeměpis, tělesná výchova.

LSk, žena, 48 let, 20 let praxe, zeměpis, ruský jazyk, německý jazyk, třídnictví 7.A, výchovná poradkyně.

EN, žena, 45 let, 9 let praxe, tělesná výchova, výchova ke zdraví, německý jazyk, přírodopis, třídnictví 9.C.

Tabulka č. 29: Učitelé a jejich chování

Způsoby chování	Iniciály učitelů
Vizáž a stupeň hygieny	JP
Smysl pro humor	EN, LSk, FS, JK, Bha, RF
Pozitivní přístup	EN, LSk, Hka, FS, JP, Bha
Urážení žáků, nevhodné komentáře	EN, LSk, RŠ, MBr, JK, RF
Náladovost	LSk, RŠ, FS, MBr, JK, RF
Nevyzradí tajemství	EN, LSk, Hka, FS, JK, Bha
Hodná, milá, příjemná a vstřícná	EN, LSk, RŠ, Hka, FS, MBr, JP, JK, Bha, RF
Křik	EN, LSk, RŠ, FS, MBr, JP, JK, RF
Obětavost	LSk, Hka, JP, Bha
Ignorence názorů žáků	MBr
Neschopnost diskutovat	MBr, RF
Umí učit a vysvětlovat	EN, LSk, RŠ, Hka, FS, JP, Bha, RF
Zábavné vedení hodin	EN, LSk, Hka, FS, Bha

Způsob chování, který mají všichni učitelé, je „hodná, milá, příjemná a vstřícná“. Můžeme se domnívat, že pod tímto popisem chování mají žáci na mysli obecný pohled na učitele. Takový učitel je pro žáky lidsky se chovající.

Zkoumáme-li detailněji další způsoby chování, některé rysy nejsou v souladu s nejčastěji použitým stylem chování. Např. jak si vysvětlit, že milá učitelka je náladová nebo má nevhodné komentáře?

Pan učitel je příjemný, ale není schopný diskutovat nebo křičí. Můžeme to přikládat rysu osobnosti nebo délce praxe a věku učitele.

Další tvrzení nám ukazují, že mladší učitelé jsou žákům mentálně a energeticky blíží než starší generace učitelů, mají pro žáky větší pochopení a dokážou se více vcítit.

Jak bylo uvedeno v kategorii Lidské chování-názor žáků, učitelé, kteří berou své žáky jako sobě rovné, dokážou tolerovat chyby nebo se dokážou se vcítit a pochopit, jsou považováni za lidsky se chovající. Z tabulky č. 2 je patrné, že zdrojem pozitivních způsobů chování jsou nejčastěji zmínění učitelé. Převládající dovednosti z nich dělají oblíbené učitele s lidským přístupem.

4.3 Zodpovězení výzkumných otázek

O1: Pokud žáci popisují oblíbenost učitelů, na základě, jakých vlastností je hodnotí?

Výsledky kvalitativního výzkumu poskytují přehled vlastností, které jsou pro žáky velmi důležité.

- Smysl pro humor, pochopení humoru a vtipné komentáře.
- Umění vysvětlit látku, vyučovací schopnosti, úroveň výuky.
- Spravedlnost, upřímnost.
- Umění naslouchání, pochopení problematické situace a udržení tajemství.
- Úsměv, přátelský a milý přístup.
- Klidný a vyrovnaný postoj bez křiku.

O2: Jaké chování je u učitelů žáky hodnoceno jako vhodné a nepříjemné?

Výzkumným šetřením jsme zjistili, že pro všechny věkové skupiny je křik a řev učitelů nepříjemný.

Způsob, jak učitelé oslovují žáky, bývá také považován za nepřijatelný. Různé narážky, komentáře, zesměšňování a vtipkování vadí žákům z vyšších ročníků. Můžeme se domnívat, že pouze k mladším žákům se učitelé podvědomě chovají citlivěji.

O3: Jak se promítne ve výzkumném šetření fakt, že ve škole jsou třídy s rozšířenou výukou matematiky a přírodních věd?

Žáci těchto tříd zvýšili úroveň kritičnosti odpovědí. Tím, že jsou zaměřeni více na výkon než žáci běžných tříd, posunuli pomyslnou laťku hodnocení vzhůru. Odpovědi jsou konkrétnější a v jednotlivých otázkách byli žáci schopni popsat detailněji chování učitelů.

Přesto se výsledky z posledního výzkumného šetření rapidně liší od výsledků z období, kdy jsme zjišťovali reliabilitu a validitu dotazníku. Toto šetření probíhalo na jaře 2016 a žáci matematických tříd ostře popisovali svoji nespokojenost s úrovní vyučování učitelů a chování na společenské a odborné úrovni. Vysvětlujeme si to tím, že skladba třídy byla silně ovlivněna velmi výraznými osobnostmi žáků. Tito žáci vyžadovali precizní výuku, budovali si základy pro studium na odborných školách.

Žáci 9. tříd, kteří odpovídali na podzim 2016 nejsou tak ctižádostiví jako žáci 9. tříd, kteří končili základní vzdělání na jaře roku 2016.

O4: Jaké rozdíly v odpovědích se objeví, když se jich zúčastnili žáci 6., 7., 8. a 9. tříd ve věkovém rozmezí 11-16 let, zvláště dívky, chlapci?

Rozdíly spatřujeme ve způsobu vyjádření popisu chování. 14-16 letí žáci projeví větší jazykovou obratnost než žáci 11-13 letí. Je to způsobeno větší slovní zásobou, zkušeností, slohovou obratností a mentální úrovní. Jsou velmi kritičtí k učitelům, měřítko kritiky je nastaveno podle vlastního sebepřijetí a sexuální vyspělosti.

Očekávali jsme, že především 11-12 letí žáci budou odpovídat jednoslovně. Tuto domněnku vyvrátilo zjištění, že i starší žáci odpovídali stejně. Vysvětlujeme si to tím, že se nechtěli rozepisovat o učitelích, i když k tomu měli dostatek prostoru. Také lenost a možná i opovržení vyjadřovat se na toto téma hrály svou roli.

Rozdíly jsou též patrné v tom, že někteří 11-12 letí žáci do dotazníku napsali jen jména učitelů, kteří se chovali způsobem, na který jsme se ptali.

O5: Jak rozumí žáci 8. a 9. tříd pojmu „lidský přístup“?

Předpokládali jsme, že díky dotazníku si vytvoří představu o významu tohoto pojmu. Žáci se snažili popsat pojem „lidský přístup“ podle svých zkušeností a emoční inteligence.

Odpovědi ukázaly, že žáci popisovali své postřehy podobně jako citát pana Kopřivy, který vysvětloval anglické slovo human (Zmiňuje se o tom, že „*lidskost je vlastnost, cit a možná i schopnost člověka jednat jako člověk. Nikde jinde, než u lidí se s tím neseškáme. Být lidským znamená mít srdce a cítit*“ (KOPŘIVA Z., 2008).

5 DISKUZE

Na vyučovací schopnosti učitele mají žáci ZŠ Švabinského podobný pohled jako žáci z výzkumu Kovaříkové (2012). Vyžadují, aby učitel uměl učit, byl odborníkem, dokázal vysvětlit látku. Svoji hodinu by měl připravit tak, aby zaujala. V našem výzkumu žáci doplňují, že je zábavné používat při hodině interaktivní tabuli.

V kategorii Vztah se žáky jsou kladně hodnoceny vlastnosti jako klidný a příjemný přístup, důvěryhodnost, přátelskost, smysl pro humor a obětavost. Podobně vypovídali respondenti v diplomové práci Kovaříkové.

Co rozhodně odsoudili účastníci obou výzkumů, to je náladovost a křik.

Překvapila nás sdělení, jak porozuměli žáci 8. a 9. tříd pojmu „lidský přístup“. Očekávali jsme více zasvěcených odpovědí. Žáci se v tomto období dokáží vyjádřit k jednotlivým vlastnostem, ale vytvořit z nich ucelený obraz zvládnou jen někteří. Je potřeba je navést pomocnými otázkami, jako jsme to měli připravené v dotazníku.

Oblíbený učitel podle výzkumu spadá do kategorie učitel s lidským přístupem. Vlastnosti, které žáci popsali, souvisí s citlivým chováním, zájmem o druhé a vstřícností. Přesto se i u oblíbených učitelů objevují vlastnosti, které jsou typické pro nepříjemné chování. Tím si vysvětlujeme rozporuplné zjištění, že na jedné straně jsou oblíbení, ale na druhou stranu jsou schopni být nepříjemní a chovat se nevhodně.

6 ZÁVĚR

Tato práce ukazuje na skutečnost, že žáci všech věkových skupin preferují příjemný přístup učitele jak při vyučování, tak i v komunikaci mezi učitelem a žákem. Výzkum potvrdil, že pozitivní atmosféra se dá vytvořit díky vytříbenému a zralému přístupu učitele. V tomto případě to znamená pochopení, zájem o dobro žáků a přiblížení se k žákům.

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda spolu souvisí oblíbenost učitele s lidským přístupem. Tato práce souvislost potvrdila. Přesto jsme se dozvěděli, že individuální potenciál učitelů zasahuje i do lidského chování. To znamená, že i oblíbený učitel má svá úskalí, na kterých musí pracovat, pokud chce vykonávat svoji pedagogickou práci kvalitně.

Zároveň jsme potvrdili, jak je nutné znát detaily psychologické, fyzické a emoční stránky období dospívání. Tyto znalosti napomáhají učiteli přistupovat k žákům citlivě, ale důsledně.

V osobní rovině jsem získala povzbuzení, že je potřeba být vnímavá k dětským potřebám, ale současně se držet vzdělávacího procesu. Osobně jsem touto prací získala zpětnou vazbu, jak učím, jak se chovám k žákům a na jakých stránkách osobnosti musím nadále pracovat.

Tato práce může sloužit pro učitele jako vodítko, jak si získat od žáků zpětnou reakci na vlastní výuku a chování.

7 POUŽITÁ LITERATURA

- AUGERT M., BOUCHARLAT CH., 2005, *Učitel a problémový žák*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-907-0
- BENDL S., 2011, *Školní kázeň v teorii a v praxi*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-432-2
- CANGELOSI J., 1994, *Strategie řízení třídy*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-014-6
- DYTRTOVÁ R., KRHUTOVÁ M., 2009, *Učitel. Příprava na profesi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2863-6
- FONTANA D., 2003, *Psychologie ve školní praxi*, Praha, Portál. ISBN 80-7178-626-8
- GAVORA P., 2003, *Učitel a žáci v komunikaci*, Bratislava: Paido. ISBN 80-223-1716-0
- GEOFFREY P., 2002, *Moderní vyučování*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-681-0
- KAMPWERTOVÁ K., 2006, *Jak přežít školní léta*, Brno: Centa. ISBN 80-7341-877-0
- KARNSOVÁ M., 1995, *Jak budovat dobrý vztah mezi učitelem a žákem*, Praha: Portál. ISBN 80-7178-032-4
- KOLÁŘ Z., ŠIKULOVÁ R., 2005, *Hodnocení žáků*, Havlíčkův Brod: Grada, ISBN 80-247-0885-X
- KOPŘIVA K., 2013, *Lidský vztah jako součást profese*, Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0528-9
- KOPŘIVA P., NOVÁČKOVÁ J., NEVOLOVÁ D., KOPŘIVOVÁ T., 2008, *Respektovat a být respektován*, Kroměříž: Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0
- KURIC J. A KOL., 1986, *Ontogenetická psychologie*, Praha: SPN. ISBN 14-409-86
- KYRIACOU CH., 2012, *Klíčové dovednosti učitele*, Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0052-9
- JEŽEK S., 2006, *Vztahy s dospělými mimo rodinu*, Vztahy v dospívání, Brno: Barrister/Principal. ISBN 80-7364-034-1
- NEŠPOR K., 2010, *Léčivá moc smíchu*, Praha: Vyšehrad, s. 92–96. ISBN 978-80-7429-054-1
- PAŘÍZEK V., 1988, *Učitel a jeho povolání*, Praha: SPN.
- PAŘÍZEK V., 1990, *Učitel v nezvyklé školní situaci*, Praha: SPN. ISBN 80-04-23897-1
- PRŮCHA, J., 2002, *Učitel. Současné poznatky o profesi*, Praha: Portál. ISBN 80-7178-621-7
- PŘÍHODA V., 1971, *Ontogeneze lidské psychiky*, Praha: SPN. 14-411-71

REICHEL J., *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*, Havlíčkův Brod: Grada. ISBN 978-80-247-3006-6

SUSKOVÁ R., 2008, *Vytváření bezpečného klimatu ve třídě*, Plzeň: Národní institut pro další vzdělávání. ISBN 978-80-86956-33-6

ŠVARŤÍČEK R., ŠEĐOVÁ K., 2007, *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6

ŠEĐOVÁ K., 2013, *Humor ve škole*, Brno: Masarykova univerzita Brno. ISBN 978-80-210-6205-4

VALÍŠOVÁ A., 2002, *Asertivita v prostředí rodiny a školy*, Praha: ISV nakladatelství. ISBN 80-86642-03-8

VALÍŠOVÁ A., 1999, *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*, Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-857-3

ELEKTRONICKÉ ODKAZY:

ANONYMUS, *Don Bosco díl 2/2 CZ*. Brno: Bosco media centrum [online] 2007 [cit. 7.1.2016]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=f7oKlsFO2Jo#utm_source=search.seznam.cz&utm_medium=hint&utm_term=film%20don%20bosco&utm_content=video&title=Don%20Bosco%20%282/2%29%20CZ

GROMBÍŘOVÁ, E., *Ideální učitel očima dětí 1. a 2. stupně ZŠ*: bakalářská práce. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Ústav pedagogických věd [online] 2008 [cit. 19.6.2016]. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/263490/ff_b/

KOHOUTEK R., Typologie osobnosti učitelů In: *Psychologie v teorii a praxi* [online]. 2009 [cit. 29.10.2014]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/typy-osobnosti-ucitelu>

KOPŘIVA Z., Úvaha o lidskosti In. *SME blog* [online] 2008 [cit. 29.10.2014]. Dostupné z: kopriva.blog.sme.sk/c/163061/Uvaha-o-lidskosti.html

KOVAŘÍKOVÁ, V., *Ideální učitel očima žáků kvarty* (online), diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra psychologie, 2012 (cit. 14.9.2016) <http://docplayer.cz/2412426-Masarykova-univerzita-v-brne.html>

MAREŠ J., *Nevhodné chování učitelů k žákům*, online *Studia pedagogica*, roč. 18, č. 1, 2013, www.phil.muni.cz/journals.sp cit. 26.10.2016

MOUDRÁ, R., *Ideální učitel. Jak ho vidí žáci střední školy*: diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra psychologie [online] 2012 [cit. 19.6.2016]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/266112/pedf_m/

VESELÁ, M., *Ideální učitel očima žáků základní školy*: diplomová práce. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Ústav pedagogických věd [online] 2009 [cit. 19.6.2016] Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/163567/ff_m

ŠEĎOVÁ K., *Pedagogické efekty humoru ve školní praxi*, online *PEDAGOGIKA* 4/2012, případová studie, cit. 20.10.2016
file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/Ped_4_12_07_Pedagogick%C3%A9_efekty_426_441.pdf

PAPRŠTEJOVÁ M., ŠMEJKALOVÁ J., Hodačová L., ČERMÁKOVÁ E., *Zdravotní stav a životní styl učitelů různých stupňů škol*, online *PEDAGOGIKA* 2/2012, studie, cit. 20.10.2016
file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/P_11_2_05_Zdravotn%C3%AD_stav_164_174.pdf

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník pro žáky

Příloha č. 2: Přepis doslovných odpovědí žáků

Příloha č. 3: Doslovný přepis popisu chování učitelů

Příloha č. 4: Vyhodnocení otázek z dotazníku

Příloha č. 2: Přepis doslovných odpovědí žáků

Vyučovací schopnosti

11letí chlapci:

- „Její hodiny jsou zábavné.“
- „Křičí, přitom vůbec nemusí.“
- „Má nudné hodiny.“
- „Dostáváme hodně úkolů.“
- „Nestíhám její výklad, mohla by zpomalit.“
- „Nemuseli by být tak přísní.“
- „Respektuje naše názory.“
- „Nekřičí.“

11leté dívky:

- „Je přísná.“
- „Má dobrou výuku.“
- „Řve.“
- „Pan učitel má hodně otázek.“
- „Neodpovídá na naše dotazy.“
- „Považuji ho za kapacitu.“
- „Nevyhovuje mi styl učení.“

12letí chlapci:

- „Dokáže vysvětlit. Vždy se ptají, jestli tomu rozumíme.“
- „Křičí na nás při tělocviku.“, „Občas zakřičí, ale jinak to jde.“
- „Dobře učí.“
- „Dává dost úkolů.“
- „Dává hned poznámky.“
- „Pořád píšeme testy.“
- „Přál bych si, aby sme nepsali tolik testů.“
- „Když neumím na zkoušení, dává druhou šanci.“
- „Ukazuje nám různé kostry a ukázky.“
- „Je dobře, že nekřičí.“

12leté dívky:

- „Křičí.“
- „Radí nám.“
- „Umí učit.“, „Naučí.“
- „Často píšeme testy.“
- „Ještě snesu jejich přísnost.“, „Kdyby byla hodnější.“
- „Zbytečně řeší, co nemusí.“

13letí chlapci:

„Dobře vysvětlené hodiny.“, Jeho výkladu rozumím.“, „Dobře vysvětluje matiku a zeměpis.“

„Řve.“ „Křičí.“

„Zábavné hodiny.“, „Supr hodiny.“

„Aby dávala testy, jen když to je nutné.“

„Snaží se nám pomoci.“

„Vadí mi, jak učí. Mohlo by se to zlepšit.“

„Praktická.“ „Zkušená.“

„Dává druhou šanci.“

„Respektuje nás.“

„Nemusela by být tak přísná.“

13leté dívky:

„Učitel, který je aktivní v hodině (hraje hry, ukazuje prezentace).“ „Dělá hodiny zábavné, stíháme výklad.“ „Těším se, má skvělou hodinu.“

„Umí dobře vysvětlit.“ „Umí nám poradit i na soukromých otázkách.“ „Ochotně mi vysvětlí.“

„Kdyby tolik neřvala.“

„Ohlašuje testy.“

„Je nespravedlivá.“

„Když pořád píšeme.“

14letí chlapci:

„Umí dobře vysvětlit a přirovnat k něčemu, s čím si to zapamatujeme.“ „Vysvětlí dobře látku.“ „Je interaktivní a dokáže to, co nás naučil, dobře vysvětlit.“

„Křičí.“

„Umí si vytvořit respekt.“ „Má respekt.“

„Ignoruje naše názory.“

„Je odborník.“

„Umí pomoci.“

„Je přesvědčivá.“

„Je chápavá.“

„Nuda v hodině.“

„Neumí diskutovat.“

„Neumí učit.“

„Umět vyslechnout názory druhých.“

„Vyhovuje mi její tempo.“

„Je obětavá a nemusí.“

„Dává druhou šanci.“

14leté dívky:

„Je nápomocná.“ „Je ochotná nám věnovat svůj čas.“ „Aby nás nechala vyjádřit.“
„Nenechá nás říct svůj názor.“
„Ty hodiny jsou supr.“ „Skvělé hodiny,“
„Naučí. Z jeho hodin si nejvíc pamatuji“
„Nenaslouchá, neposlouchá, co ji říkáme.“
„Může mi poradit.“ „Poradí nám.“
„Chce po nás hodně.“ „Namáhavé.“
„Nečekané testy.“ „Aby byla milejší v testech.“
„Občas křičí.“
„Stále něco řeší, zabývá se třeba jen jedním žákem.“
„Zkušená.“
„Nevyhovuje mi, jak učí.“ „Má divný způsob učení.“
„Umí řešit složitosti,“
„Spravedlivá.“
„Příliš přísná.“
„Nespravedlivá.“
„Je u ní možnost druhé šance.“

15letí chlapci:

„Respektuje.“
„Umí naučit a dobře vysvětluje.“ „Můžu se zeptat na co chci.“ „Schopnost hodně naučit.“
„Je přísná, ale férová.“
„Křičí.“
„Umí poradit.“
„Míň přísná a náročná.“ „Aby po mě nechtěl cviky, které nezvládnou.“
„Ochota pomoci.“

15leté dívky:

„Pomohla mi v matematice.“ „Motivuje nás.“ „Umí naučit.“
„Křičí.“ „Pořád něco řeší.“ „Mluví na rovinu.“
„Je ochotná mi pomoci.“ „Poradí.“
„Chce dost po nás.“

16letá dívka:

„Dobře učí.“ „Aby tolik nekřičeli.“

Vztah učitele k žákovi

11letí chlapci:

„Je hodná.“ „Je hodná a příjemná.“

„Nelíbí se mi, že mě oslovuje příjmením.“ „Aby nám nenadávali.“

„Udrží tajemství.“ „Věřím jí, protože má malé dítě.“

„Je mi sympatická.“

„Vyslechne.“

„Podle mě je kamarádský.“

„Nenechá nás domluvit.“

11leté dívky:

„Je hodná.“ „Je milá.“

„Chová se k nám, jakoby byla naše kámoška.“ „Je přátelský“

„Je vstřícná.“ „Dává nám vědět, co máme dělat.“

„Veselá a usměvavá.“

„Můžu se jí svěřit.“ „Udrží tajemství.“ „Vyslechne.“

„Půjčuje nám věci, pravítka.“

„Má smysl pro humor.“

12letí chlapci:

„Je hodná, je milá.“ „Je příjemná.“

„Udrží tajemství.“ „Svěřím se jí.“ „Vypadá důvěryhodně.“

„Chápavá.“ „Nezlomila nad námi hůl.“ „Porozumí.“

„Usměvavá.“

„Vadí mi, když má narážky.“ „Aby neměla blbý kec.“

„Je vtipná.“

„Přátelská.“

„Aby dodržovala sliby.“

12 leté dívky :

„Je hodná.“

„Aby nás neponižovali.“ „Ještě snesu, když zesměšňuje kamaráda.“ „Nelíbí se mi, když si z nás pan učitel dělá legraci.“ „Jedná s námi jako se zvířaty.“ „Má na nás divné řeči.“

„Vtipná,“

„Asi udrží tajemství, můžu jí věřit.“

„Usmívá se.“

„Je chápavá,“ „Neodsuzuje.“

„Zlý a uzavřený.“

„Tolerantní.“

13letí chlapci:

„Aby neměl blbé vtipy.“ „Hodně vtipkuje na žácích.“ „Oslovuje mě nepříjemnou přezdívkou.“ „Když není sprostá.“

„Je hodná, laskavá.“

„Vtipná.“

„Udrží tajemství.“ „Nevyradí nic.“

„Mračí se.“ „nemusel by být takový bručoun.“

„Zasedlá.“

„Smrdí.“

13leté dívky:

„Nevyradí tajemství.“ „Můžu se na ní spolehnout.“

„Mračí se.“ „Nemusel by být takový bručoun.“

„Bere nás jako malé děti.“ „Má zvláštní chování a přístup.“ „Ztrapňuje.“

„Je s ním sranda.“

„Je k nám trpělivá.“

„Příjemná.“

14letí chlapci:

„Je zábavná.“ „Srandovní.“ „Vtipný.“

„Nemaže se a mluví na rovinu.“ „Upřímná.“

„Přenáší špatnou náladu z minulé třídy.“ „Kdyby nebyla tak náladová.“ „Snadno se naštv.“

„Udrží tajemství.“ „Důvěryhodná.“

„Má dobrou náladu.“ „Do třídy přijde pozitivně naladěná.“

„Hloupé řeči.“ „Oslovuje nás „děťátka“, zdobnělině.“ „Neurážet.“

„Nemoderní.“

„Je zasedlá.“ „Není spravedlivá a nevyvolává.“

„Je příjemná.“

14leté dívky:

„Je milá, hodná, klidná.“

„Při jejích hodinách je sranda.“ „Je vtipná.“

„Zajímá se o mě.“

„Snadno se rozčílí.“ „Přenáší špatnou náladu.“ „Je nepříjemná.“

„Umí se vcítit.“ „Můžu se svěřit.“ „Udrží tajemství.“ „Problémy řeší v soukromí.“ „Je usměvavá.“

„Je k nám upřímná.“

„Má trapné řeči. Nejsem nadržená jako mí spolužáci.“

„Jedná s námi jako s prvňáky.“

„Líbí se mi, že má neutrální chování. Neleze mi do soukromí,“
„Kdyby to šlo, mladší učitele.“
„Hezky se obléká.“
„Aby byli víc sebevědomí.“

15letí chlapci:

„Příjemná, klidná, hodná.“ „Je pohodová.“
„Když se dovede zasmát sama sobě.“ „Vtipná.“ „Hravá.“
„Neměla by být tak náladová.“ „Snadno se naštvě.“
„Dá se s ní mluvit.“ „Jo, drží tajemství.“ „Věřím jí.“
„Smrdí. Mohla by si koupit voňavku.“
„Je usměvavá.“
„Hezká.“
„Oslovuje nás jako malé děti.“

15leté dívky:

„Upřímná.“
„Vtipná.“
„Blbou náladu.“ „Řeší každou blbost.“
„Osobně mě nevadí, ale její vůně je otrěsná.“

16letá dívka:

„Je jediná, co nás neodsuzuje.“
„Aby nás nebrali jako pytel trusu.“
„Protože hraje na dvě strany.“

Lidský přístup-názory žáků

14letí chlapci:

„Když učitelka chápe, že nejsme roboti, a že vše nezvládneme, má v sobě empatii, a ví, že by mu to udělalo problém.“ „Snaží se pomoci.“ „Někoho třeba učí něco jiného podle toho, co mu nejde.“ „Když se zeptáme, nevzteká se, ale vysvětlí.“ „Dává druhou šanci.“
„Když se dospělý člověk chová k dítěti jako sobě rovnému, mluví s ním na úrovni dospělých a nedělá si o něm plané závěry.“
„Je hodný vůči lidem (umět i odpouštět).“ „Neschazuje nikoho, nikoho hned neodsuzuje.“
„Že to bere vážně, a že se snaží vyřešit např. špatný chování.“

14leté dívky:

„Chová se k vám jako sám sobě rovný.“ „Chová se k nám lidsky, ne jako k malým dětem.“ „Člověk, který se chová rovně k rovnému, neodsuzuje, jestli je osoba bohatá nebo chudá ani podle vzhledu. „Chová se zodpovědně, né jako zvíře.“

„Jsou laskavé a obětavé, když máme problém, tak neváhají a pomůžou.“ „Když se člověk chová ohleduplně a vstřícně.“ „Charakterizovala bych to jako možnost o domluvu, když se něco zapomene, atd.“

„Vše bere jako člověk, nevadí mu, že chybujeme, ale zároveň nás chce vše dobře naučit.“ „Ten dotyčný nás chápe a respektuje naše hranice a možnosti.“

„Obětuje pro nás svůj volný čas, pomáhá, když by neměla (čtvrtletní práce).“

15letí chlapci:

„Pochopení problému, zkušenosti s jistými situacemi a schopnost je vyřešit.“ „Ochotná pomoci když je nějaký problém.“

„Že ten učitel nás dokáže pochopit, když nám nejde něco naučit a nedává nám toho moc na učení.“

„Chová se lidsky příjemně normálně. Není jako robot.“

„Je to humánní chování, někdo kdo se chová dobře k lidem i když třeba něco provedl.“

15leté dívky:

„Je příjemný k ostatním.“ „Bych řekla, že se někdo chová k lidem jako člověk a ne že s každým zachází jak se mu zachce.“ „Nejlíp se mi s nimi povídá, a jsou aspoň pro mě nejvíc lidské a přístupově v pohodě.“

„Má pochopení, když máte problém.“ „Je to kdo se umí přizpůsobit třeba disle ktikovi.“

16letá dívka:

„Když se se žákem baví jako s člověkem, každý má 2 strany svého já, jde jen o to, co budete chtít objevit jako 1.“

Příloha č. 3: Doslovný přepis popisu chování učitelů

EN, žena, 45 let, 9 let praxe, tělesná výchova, výchova ke zdraví, německý jazyk, přírodopis, třídnictví 9.C.

Vizáž a stupeň hygieny-není zmínka.

Smysl pro humor- „*Je srandovní.*“

Pozitivní přístup- „*Usmívá se.*“

Urážení žáků, nevhodné komentáře - „*Má trapné hlášky, nejsem nadržená jako moji spolužáci*“

Náladovost-není zmínka.

Nevyzradí tajemství- „*Můžu jí asi věřit.*“

Hodná, milá, příjemná a vstřícná- „*Je příjemná.*“

Křik- „*Občas zakřičí.*“

Obětavost-není zmínka.

Ignorace názorů žáků-není zmínka.

Neschopnost diskutovat-není zmínka.

Umí učit a vysvětlovat- „*Naučí.*“

Zábavné vedení hodin- „*Těším se na její hodiny, jsou zábavné.*“

LSk, žena, 48 let, 20 let praxe, zeměpis, ruský jazyk, německý jazyk, třídnictví 7.A, výchovná poradkyně.

Vizáž a stupeň hygieny-není zmínka.

Smysl pro humor- „*Je vtipná.*“

Pozitivní přístup- „*Je pozitivní.*“

Urážení žáků, nevhodné komentáře- „*Má nevhodné komentáře. Přehání to.*“

Náladovost- „*Přenáší špatnou náladu z jiné třídy.*“

Nevyzradí tajemství- „*Můžu se jí svěřit.*“

Hodná, milá, příjemná a vstřícná- „*Když mám problém, ochotně mi pomůže.*“

Křik- „*Hodně křičí.*“

Obětavost- „*Je to výchovná poradkyně.*“

Ignorace názorů žáků-není zmínka.

Neschopnost diskutovat-není zmínka.

Umí učit a vysvětlovat- „*Umí vysvětlit látku, pamatuji si to.*“

Zábavné vedení hodin- „*Má vtipné hodiny.*“

RŠ, muž, 51 let, 20 let praxe, zeměpis, tělesná výchova.

Vizáž a stupeň hygieny-není zmínka.

Smysl pro humor-není zmínka.

Pozitivní přístup-není zmínka.

Urážení žáků, nevhodné komentáře- „*Nemusí tak často říkat 'ty vole'.*“
Náladovost- „*Mohl by se někdy usmát.*“
Nevyzradí tajemství-není zmínka.
Hodná, milá, příjemná a vstřícná- „*Dává druhou šanci, když neumím.*“
Křik- „*Křičí.*“
Obětavost-není zmínka.
Ignorace názorů žáků-není zmínka.
Neschopnost diskutovat-není zmínka.
Umí učit a vysvětlovat- „*Pěkné prezentace, zapamatuji si to.*“
Zábavné vedení hodin-není zmínka.

HKa, žena, 27 let, 4 roky praxe, český jazyk, dějepis, vede školní parlament, třídnictví v 9.A.

Vizáž a stupeň hygieny-není zmínka.
Smysl pro humor-není zmínka.
Pozitivní přístup- „*Má pozitivní přístup, chce nás něco naučit.*“
Urážení žáků, nevhodné komentáře-není zmínka.
Náladovost-není zmínka.
Nevyzradí tajemství- „*Když mám problém, nebojím za ní jít. Snaží se to řešit v soukromí.*“
Hodná, milá, příjemná a vstřícná- „*Je moc milá a příjemná.*“
Křik-není zmínka.
Obětavost- „*Je ochotná pomoci.*“
Ignorace názorů žáků-není zmínka.
Neschopnost diskutovat-není zmínka.
Umí učit a vysvětlovat- „*Nejlepší pedagog na škole.*“
Zábavné vedení hodin- „*Používá interaktivku, má připravené prezentace.*“

FS, Muž, 27 let, 4 roky praxe, matematika, informatika, třídnictví v 8.A.

Vizáž a stupeň hygieny-není zmínka.
Smysl pro humor- „*Umí si ze sebe udělat legraci.*“
Pozitivní přístup- „*Jeho přístup je fajn.*“
Urážení žáků, nevhodné komentáře-není zmínka.
Náladovost- „*Je ubručenej.*“
Nevyzradí tajemství- „*Věřím mu, ani nevím proč.*“
Hodná, milá, příjemná a vstřícná- „*Je příjemný.*“
Křik- „*Křičí na nás.*“
Obětavost-není zmínka.
Ignorace názorů žáků-není zmínka.

Neschopnost diskutovat-není zmínka.

Umí učit a vysvětlovat- „*Umí dobře vysvětlit, když tomu nerozumím.*“

Zábavné vedení hodin- „*Využívá interaktivní tabule,*“

MBrt, žena, 48 let, 22 let praxe, český jazyk, výtvarná výchova, dějepis, třídnictví v 7.B

Vizáž a stupeň hygieny-není zmínka.

Smysl pro humor-není zmínka.

Pozitivní přístup-není zmínka.

Urážení žáků, nevhodné komentáře- „*Má divný řeči.*“

Náladovost- „*Přenáší blbou náladu z jiných tříd.*“

Nevyzradí tajemství-není zmínka.

Hodná, milá, příjemná a vstřícná- „*Je hodná.*“

Křik- „*Vleze do třídy a hned řve.*“

Obětavost-není zmínka.

Ignorance názorů žáků- „*Nenechá si nic vysvětlit.*“

Neschopnost diskutovat-viz výše.

Umí učit a vysvětlovat-není zmínka.

Zábavné vedení hodin-není zmínka.

JP, 27 let, 4 roky praxe, matematika, informatika

Vizáž a stupeň hygieny- „*Smrdí. Mohla by si koupit voňavku.*“

Smysl pro humor-není zmínka.

Pozitivní přístup- „*Pomáhá při matice. Díky ní ji chápu.*“

Urážení žáků, nevhodné komentáře-není zmínka.

Náladovost-není zmínka.

Nevyzradí tajemství-není zmínka.

Hodná, milá, příjemná a vstřícná- „*Půjčuje nám pravítka.*“

Křik- „*Křičí.*“

Obětavost- „*Dává včas vědět, kdy píšeme.*“

Ignorance názorů žáků-není zmínka.

Neschopnost diskutovat-není zmínka.

Umí učit a vysvětlovat- „*Pomáhá při matice. Díky ní ji chápu.*“

Zábavné vedení hodin-není zmínka.

JK, 28 let, 6 let praxe, německý jazyk, hudební výchova, třídnictví v 6.A

Vizáž a stupeň hygieny-není zmínka.

Smysl pro humor- „*Má vtipné hlášky.*“

Pozitivní přístup-není zmínka.

Urážení žáků, nevhodné komentáře- „*Někdy má divné řeči.*“

Náladovost- „*Je arogantní.*“
Nevyzradí tajemství- „*Je naše třídní. Má malé dítě, tak jí věřím.*“
Hodná, milá, příjemná a vstřícná- „*Je hodná.*“
Křik- „*Hned křičí.*“
Obětavost-není zmínka.
Ignorace názorů žáků-není zmínka.
Neschopnost diskutovat-není zmínka.
Umí učit a vysvětlovat- „*Myslí si, že hudebka je na stejné úrovni jako matika nebo čeština.*“, „*Nerozumím, jak to vysvětluje.*“
Zábavné vedení hodin-není zmínka.

BHav, 64 let, 40 let praxe, zástupkyně ředitele, matematika

Vizáž a stupeň hygieny-není zmínka.
Smysl pro humor- „*Občas je vtipná.*“
Pozitivní přístup- „*Když se jí zeptáme, tak to ochotně zopakuje.*“
Urážení žáků, nevhodné komentáře-není zmínka.
Náladovost-není zmínka.
Nevyzradí tajemství- „*Jí věřím.*“
Hodná, milá, příjemná a vstřícná- „*Je hodná a milá.*“
Křik-není zmínka.
Obětavost- „*Když se jí zeptáme, nezlobí se.*“
Ignorace názorů žáků-není zmínka.
Neschopnost diskutovat-není zmínka.
Umí učit a vysvětlovat- „*Učí podle toho, jak kdo to potřebuje.*“
Zábavné vedení hodin- „*Baví mě její hodiny.*“

RF, 65 let, 43 let praxe, fyzika, pracovní činnosti

Vizáž a stupeň hygieny-není zmínka.
Smysl pro humor- „*Je vtipný.*“
Pozitivní přístup-není zmínka.
Urážení žáků, nevhodné komentáře- „*Má divný řeči.*“
Náladovost- „*Někdy nevím, jestli to myslí vážně.*“
Nevyzradí tajemství-není zmínka.
Hodná, milá, příjemná a vstřícná- „*Je hodný.*“
Křik- „*Nemusí křičet.*“
Obětavost-není zmínka.
Ignorace názorů žáků-není zmínka.
Neschopnost diskutovat- „*Nenechá si nic vysvětlit.*“
Umí učit a vysvětlovat- „*Je nejlepší učitel fyziky.*“
Zábavné vedení hodin-není zmínka.

Příloha č. 4: Vyhodnocení otázek z dotazníku

Výzkumné otázky byly zodpovězeny díky analýze jednotlivých otázek, které byly součástí dotazníku. Nedílnou součástí této bakalářské práce je zhodnocení jednotlivých otázek. Přepis doslovných odpovědí naleznete v příloze č. 2.

Otázka č. 1: Jaké chování učitele/ učitelky (jmenovitě) ti je příjemné?

popsaný způsob chování	počet odp.	%
příjemný a klidný přístup	51	32,7
má smysl pro humor	49	31,4
je odborník ve svém předmětu a umí vysvětlit látku	20	12,9
umí vyslechnout jiný názor	22	14
je spravedlivý	14	9
celkový počet	156	100

Odpovědi žáků vystihovaly způsoby chování, které byly z jejich pohledu příjemné. Z tabulky je patrné, že klidný a příjemný přístup učitele je oblíbený. Kromě popisu vyučovacích schopností se opakovaly zmínky o smyslu pro humor a umí vyslechnout jiný názor.

Otázka č. 2: Jaké chování učitele/ učitelky (jmenovitě) je pro tebe ještě přijatelné?

popsaný způsob chování	počet odp.	%
křičí na nás a vylívá si na nás vztek	48	30,8
je zbytečně přísný	40	25,6
je náladový	33	21,6
vtipkuje na úkor žáka	16	10
vůbec mě nechápe	8	5
neumí vysvětlit látku	11	7
celkový počet	156	100

Odpovědi na tuto otázku ukázaly, jakou psychickou výdrž mají žáci. Opakující se odpovědi o křiku a vtipkování poukázaly na to, že žáci jsou zvyklí na křik.

Otázka č. 3: Jaké chování učitele/ učitelky (jmenovitě) ti vyloženě nevyhovuje?

popsaný způsob chování	počet odp.	%
křičí na nás	56	36
zesměšňuje žáky	35	22,4
jak neumí vysvětlit látku	29	18,6
je náladový	22	14
neumí přijmout jiný názor	14	9
celkový počet	156	100

V této části odpovědí se opakovaně a rázně žáci vyjadřovali o křiku. Zde ukázali žáci, že jim je toto chování vyloženě nepřijemné. Podobně to můžeme vidět v odpovědích o zesměšňování. Procentuelně jsou tyto způsoby chování hodnoceny jako nepřijatelné.

Otázka č. 4: Jaké chování učitele/ učitelky bys uvítal/a (jmenovitě)?

popsaný způsob chování	počet odp.	%
aby byl spravedlivý a chápal nás	56	35,9
aby měl smysl pro humor	48	30,8
aby měl přátelský postoj	22	14
uměl vysvětlit látku	20	12,8
aby se usmíval a vytvořil si respekt u žáků	6	3,8
aby nezesměšňoval	4	2,7
celkový počet	156	100

Vzhledem k tomu, že žáci měli k jednotlivým způsobům chování přiřadit jméno učitele, konkrétně vypsali požadavky na snesitelné chování. Jednalo se jak o vyučovací schopnosti, ale i osobitý, lidský přístup k žákům.

Otázka č. 5: Charakterizuj chování učitele/ učitelky (jmenovitě), ke kterému máš důvěru.

popsaný způsob chování	počet odp.	%
Přátelský	45	28,9
citlivý a tolerantní přístup	40	25,6
umí naslouchat	32	20,5
obětavý, empatický	23	14,7
udrží tajemství	16	10,3
celkový počet	156	100

V této otázce se pracovalo s pojmem důvěra. Žáci výstižně vypsali způsoby chování, které jsou pro žáky důvěryhodné. V tabulce můžeme vidět, že jednotlivé popisy jsou početně na podobné úrovni.

Otázka č. 6: Co je to lidský přístup? Jmenovitě napiš, kdo se tak chová.

vyjádření žáků	počet odpovědí	%
chová se k nám jako k sobě rovnému	14	20,7
vše bere jako člověk, chápe nás a respektuje naše hranice	14	20,7
je laskavý, když máme problém, tak neváhají a pomohou nám	15	22,7
neshazuje nikoho, bere vše vážně a chce to vyřešit	4	6
NEODPOVĚDĚLO	20	29,9
celkový počet odpovědí	67	100

Žáci 8. a 9. tříd se vyjádřili podle toho, jak porozuměli položené otázce a podle svých zkušeností. Můžeme si všimnout, že do výčtu v tabulce je zařazena položka „neodpovědělo“, z čehož je patrné, že si s touto otázkou někteří nevěděli rady.

